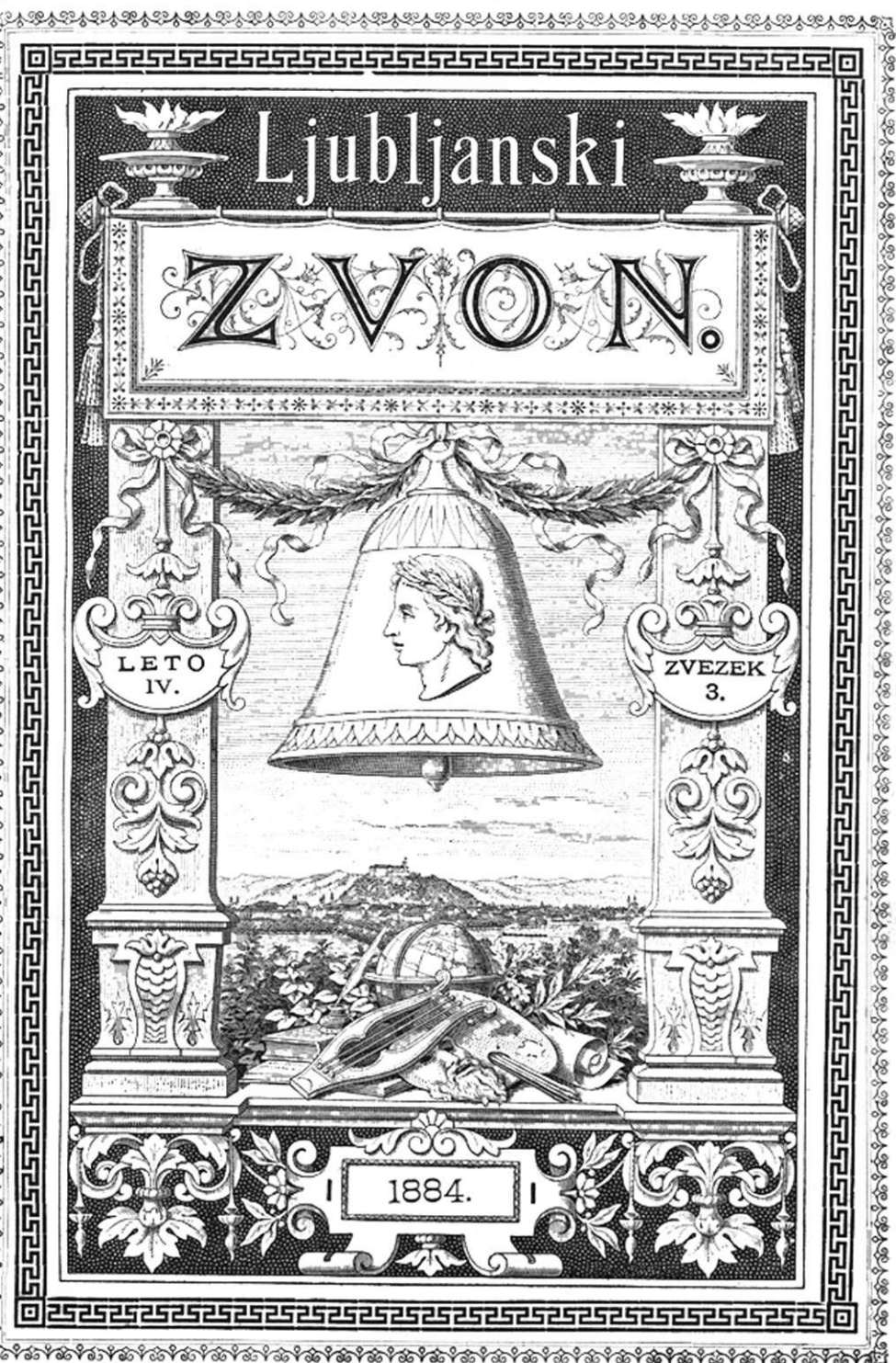

Vsebina 3. zvezka:

	Str.
1. Gorázd: Tri ptice. Balada	129
2. Dr. I. Tavčar: Mrtva srca. Povest (Dalje)	130
3. Dr. J. Vošnjak: Na Silvestrov večer 1883. leta III.	139
4. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 19 (Konec)	145
5. Fr. Šuklje: Marija Antoinetta (Konec)	151
6. J. Stritar: Nosan.	159
7. Dr. Fr. J. Celestin: Žensko vprašanje. (Konec)	161
8. L. Pesjakova: Vijóle. Pesen	165
9. D. Nemanić: Narodne stvari. III. Čegar sem bila lani hči, sem letos mati.	165
10. J. Kersnik: V zemljiški knjigi	168
11. K. Štrekelj: Novejši pisatelji ruski. II. Turgénev. (Dalje)	174
12. Književna poročila:	
VI. I. Lapajne: Četrto berilo za ljudske in na- daljevalne šole	179
13. D. Fajgelj: Nove muzikalije II.	182
14. G. Jereb: Josip Góđina-Vrdélski †	184
15. Slovenski glasnik	186

Četrletnim gg. naročnikom poteka naročnina z denaš-
njo številko; zato rej jih uljudno prosimo še ta mesec po-
noviti svojo naročnino, kajti 4. št. pošljemo samo tistim go-
spodom, ki bodo 1. aprila imeli naročnino plačano. Prosimo
vse, da nam oprostite tako ravnanje, a zaradi ogromnih stro-
škov, katere imamo z listom, nikomur ne moremo „Ljubljans-
skega Zvona“ na — upanje pošiljati.

Upravništvo „Ljubljanskega Zvona“,
Nove ulice 5.

Marija Antoinetta.

Spisal in v ljubljanski čitalnici na korist „Narodne Šole“ govoril Fr. Šuklje.

(Konec.)

Nemirno je vrelo v bližnjem Parizu in kraljeva rodbina v Versaillesu se je začela bati za svojo varnost. Zato pokliče Ludovik udani polk flanderski, da skupaj s telesno stražo brani kraljevi grad ljudskih napadov. Pri tej priliki napravi kraljeva garda častnikom omenjenega polka sijajno pojedino, ki je privabila mnogo gledalcev in deležnikov. Vino je razgrevalo vročekrvno občinstvo, pomenljive pesni se razlegajo po veliki dvorani, kakor staroznana: „Oh Richard, oh mon roi, l' univers t'abandonne“ in navdušenost vskipi do svojega vrhunca, ko se med gosti prikaže kralj s svojo ženo in dauphinom, burno pozdravljen od royal-družbe. Ovacija je bila sicer nedolžna in peščica zbranih vojakov in dvornikov gotovo ne bi mogla preprečiti ustave ali užugati veliki Pariz. Vender se kmalu raširjajo pretirane pravljice o „dvornih zarotah“ po mestu, pariško prebivalstvo, zbegano po draginji, veruje jim tem rajše, ker se je Ludovik baš takrat ustavljal škodljivemu „proglašanju človeških pravic“, s katerimi bi se imela pričeti nova ustava, — in tako se rodi v nižjih krogih naroda sklep, da hočejo v Versailles, češ, da bodo kralja primorali, vzprejeti omenjeno deklaracijo in pomagati stradajočemu ljudstvu. V istini se odpravi 5. oktobra velikanska druhal v Versailles; tū so bili namešani ženske in moški, na čelu jim razvpiti sodni pisar Maillerd, zbrana je bila vsa sódruga velikega mesta in pridruži se jim ogromno krdelo radovednih zijalcev. V kaotičnem neredu se privali v Versailles, defilirajo v zbornici ter pošljejo deputacijo h kralju, ki je bila dobrohotno vzprejeta. Na večer stoprav pride poveljnik pariške narodne straže, Lafayette s svojimi bataljoni; on napravi mir, zavaruje grad s stražami ter jamči kralju za popolno varnost njegove rodbine in palače. Pomirjena po njegovih obljubah potolaži se tudi Marija Antoinetta in leže v posteljo, da se vsaj nekoliko spočije po toliki razburjenosti. Ali kmalu jo vzbudē na strašen način! Celo noč so lazili pariški rovarji, deloma podkupljeni in našuntani okoli grada, da bi našli kak vhod v kraljevo palačo. Proti jutru se jim vender posreči, sedaj deró naravnost proti sobani kraljice, da bi jo usmrtili, in že ropotajo pred njenimi durimi. Le junaštvo nekaterih stražnikov, ki so do zadnjega dihlija branili vrata, reši prestrašeno Marijo Antoinetto; na pol oblečena ubeži

napadalcem ter prihiti h kralju. Sedaj še le priteče tudi Lafayette ter prepodi druhal iz grada; kralj se pokaže na balkonu, vzprejme ga tisočerni klic: „V Pariz, v Pariz!“ — in ne ostaje mu drugega, nego udati se v svojo usodo in preseliti se v glavno mesto, v razbeljeno žrelo vróčega ognjenika. Dné 6. oktobra ob 1. uri popoldné se odpravi velikanski spreved, velika kočija, v kateri je kraljeva rodbina vkupe stlačena, pomika se počasi skoz goste tolpe, krog nje pa se drvé krdela pijanih babúr in razgrajajočih moških, ki na kraljevo rodbino kazaje na vse pretege kriči: „Tù Vam peljemo peka in pekinjo in pekovskega fanta!“ Kak prizor je to moral biti Mariji Antoinetti, ponosni hčeri avstrijskih vladarjev!

Ne bodem tù preiskaval, kdo je prav za prav prouzročil oktoberske neredé; vprašanje, če jih ima vojvoda Orleanski na svoji vesti ali, kakor trdita Sybel in Haissir, celó Lafayette sam, nas tukaj tudi ne zanima. Le to moram poudarjati, da je imela preselitev kraljeve rodbine in narodne zbornice v glavno mesto, jako važne in usodne nasledke. Kajti na žarečih pariških tleh, med prebivalstvom, razjarjenim po političnih klubih in demokratičnih govornikih, podpihovanim od radikalnega časopisja, ni imel niti kralj niti zbornica prave prostosti več. Gospodar v Franciji bila je odsehmaj ljudska masa in oni, ki so jo imeli v svoji oblasti.

Kako žalostna pa je bila izpremema za Marijo Antoinetto, odkar se je preselila v pariške Tuillerije! Nič več sprehodov in gledaliških predstav, nič več prijateljskih pogovorov v veselem krogu — vsak dan je donášal nove skrbi in novo poniževanje! Ali baš izpremenjeni položaj vpliva čudovito na njeno po svoji naravi blago srcé in v viharji nezgode dozorevajo krasno vse plemenite lastnosti njene duše, katerih smo zaman iskali v solčnih srečnih dnevih. Požrtovalna ljubezen do soproga in dece, živo občutje za dolžnosti vladarskega dostojanstva, ponos, energija in vztrajna delavnost — vse te lastnosti lepšajo njeno podobo. Le škoda, da politične situacije vender ni prav umela; da se je stara fevdalna država na vse veke preživela, bilo je sicer jasno tudi njej, ali z ustavno-monarhično stranko se vender ni mogla nikdar sprijazniti, nikoli ni odkrito podpirala njenih voditeljev, nikdar ni uvidela, da se kraljeva vlada ne dá ohraniti drugače, nego s podporo ustavnih idej. Pogajala se je sicer na skrivnem tudi z Mirabeau-om, ali iz njene korespondencije s cesarjem Leopoldom II. se vender vidi, da mu ni zaupala in da njeno obravnavanje ni bilo odkrito. Sicer je pa Mirabeau, poleg Dantona najsilnejši državnik francoske revolucije, umrl že 2. aprila 1791. l. in ž njim je izgubil francoski kralj zadnjega

zaveznika, kateri bi bil morda še mogel pomiriti razgrajajoče valove, predno s silnim naporom razbijejo poškodovano ladijo, francosko monarhijo.

Po Mirabeaujevi smrti postane položaj kraljeve rodbine v Parizu še bolj opasen in Marija Antoinetta osamljena, brez prijateljev in zaslonbe, sklene s kraljem in z vso obitelji pobegniti iz Pariza do belgijske meje. Koncem aprila 1791. bil je beg že dogovorjena stvar. Ne dá se tajiti, da je bila ta misel sama na sebi jako nesrečna; baš takrat se je pripravljala neka izpremema v javnem mnenji; francoski narod je hotel uživati sad revolucije in ni nič kaj maral za nove prevrate. Trebalo je tedaj, da kralj mirno čaka na vseh tega pretvorjenja ter krepko podpira zmerno stranko proti radikalnim rovarjem. Kakor hitro pa pobegne čez mejo, pod varstvo tuje vojske in k izseljencem, bilo je gotovo, da se bode ves narod vzdignil za nove ideje in proti monarhiji. Dobro je to spoznal cesar Leopold II. in tedaj je odločno odsvetoval svoji sestri neprevidno to namero. Ali zastoj! Na večer 20. junija pobegne kraljeva rodbina iz stolnega mesta. General Bouillé, zvesto udan svojemu kralju, razpostavil je po vsej cesti do meje majhna krдела huzarjev in dragoncev, da bi varovali begunce; grof Fersen pa, švedski plemenitaš, ki je gojil romantično ljubezen do lepe Marije Antoinette, preskrbi jej potni list, glaseč se na livlandsko baronesso Korff z dvema otrokoma in spremstvom; kralj sam, v strežaja preoblečen, bi jo moral spremiti. Ali kako nerodno se je zvršil ves načrt! Že kolosalna kočija, katero so si navlašč dali napraviti, preobložena s kofri, zaboji in škatljami, morala je vzbuditi občno pozornost. Potem ni bilo nobenega zvedenega in energičnega moža zraven, kateri bi znal pogajati se s poštarji in postiljoni. General Bouillé je bil sicer v ta namen priporočil marquisa d'Agoulta, povsem sposobnega za tak posel, ali k vsej nesreči sklicuje se madama Tourzella, odgojiteljica kraljevih otrok, na svojo pravico, spremljati svoje gojence — in etiketa je bila močnejša od zdravega razuma: d'Agoult ostane v Parizu in madama Tourzella sede na njegovo mesto. Vender se je iz prvega videlo, da se bode beg posrečil. Srečno zapusté begunci Pariz in polni veselih nád drdrazo po prašni cesti proti svojemu smotru. Tako pridejo do postaje S. Menehould, kjer jih pričakuje oddelek konjice; ponižno pozdravlja častnik, kočiji se približujé, visoke potnike in nesrečni Ludovik je tako nepreviden, da mu odzdravlja in glavo skozi okno pomoli. Mrak je bil — ali vender ga spozna poštar Drouet, bivši dragonec in vnet privrženec novih idej. Takoj mu je vse jasno; ker jih zarad konjikov ni mogel na mestu ustaviti, zajaše konja ter po stranski poti v temni noči dirja proti mestecu Varennesu, kamor je cesta držala. Tù vzbudi

svojega prijatelja, občinskega prokuratorja svečarja Sausse-a in z nekimi somišljenci vkupe skleneta ustaviti begunce.

Varennes je majhno mestoce, katero deli reka Aire v gorenje in dolenje mesto; čez to globoko vodo drži most, do katerega je takrat držala ozka pot pod nekim obokom. Bouillé je bil tudi sem poslal šestdeset huzarjev pod poveljem svojega sina in častnika Raigecourta; gotovo je, da bi to krdelo lahko rešilo kralja grozeče opasnosti, kakor hitro bi bila oba častnika storila svojo dolžnost. Ali mlada plemenitaža nista bila kos svoji nalogi; namesto da bi svoje ljudi vkupe držala in kraljevemu vozu v gorenje mesto naproti šla, čakajo ga do 11. ure v spodnjem mestu in ker ga le ni, gresta mirno v svojo sobo, huzarji pa se raztresejo po krčmah. Ko tedaj kraljevi voz o polnoči pride v Varennes, ne najde niti huzarjev, niti konj za preprego. Iščejo in iščejo po gorenjem mestu, naposled hočejo vender z utrujenimi konji čez most v dolenje mesto. Ali pod obokom jih že čaka Drouet s svojimi pristasi, ustavijo jih z napetimi puškami in Sausse kot uradna osoba zahteva njih potni list ter pozove potnike, da gredó ž njim v njegovo stanovanje. Dela iz prvega, kakor ne bi poznal potnikov, ali skrivaj pošilja po bližnjih vaséh svoje posle, povsod se bije plat zvoná, od vseh strani se privale oboroženi kmetje in narodni gardisti — in ko je bilo dovolj ljudstva vkupe, stopi Sausse pred kralja ter s prstom kazaje na kraljevo podobo, ki je na steni visela, pravi z mirnim glasom: „Sire, to je Vaša podoba!“ Upirati se vedno rastoči množici ni bilo mogoče in drugo jutro že je morala kočija in v njej kraljeva obitelj nazaj — v Pariz!

Žalostni nasledki kraljevega bega so se kmalu pokazali. Že jesenske volitve za novo zbornico so izdatno ojačile republikanski živelj v parlamentu; zastopali so to stranko posebno Girondisti, briljantni govorniki, pošteni rodoljubi, ali nepraktični sanjači. Ravno Girondisti prisilijo kralja, da je 20. aprila 1792. Avstriji in njenim zaveznikom vojsko napovedal. H kaotičnemu notranjemu neredu se pridružijo sedaj vse grozovitosti vnanje vojske. Kralj sam je bil v največji zadregi; ali bode v istini odkritosrčno se bojeval zoper združene vlasti, zoper sorodnike svoje žene, od katerih je vender pričakoval pomoči in rešitve? Tako je postala njegova politika dvoumna in neresnična; na videz se je bojeval s protivniki, s katerimi je tajno korespondiral. Tudi bistroumna Marija Antoinetta ne čuti tega nasprotja: odločno odbijaje vse poskuse ustavne stranke, zlasti Lafayettea, kateri se sedaj trudi, da reši prestol in vladarja, pričakuje ona svoje rešitve le od vnanjih dvorov in armad — in s tem je pretrgala vezí, ki so od nekdaj združevale francoski narod s svojimi naravnimi zastopniki, francoskimi kralji.

To pa dobro porabljaajo kolovodje radikalne stranke v Parizu. Splošna razburjenost v Parizu vzkipi še huje, ko se zve manifest sovražnega poveljnika, vojvode Brunšviškega, poln nepremišljenega žuganja in smešnih groženj. Glavni agitatorji se zbirajo že začetkom avgusta in se posvetujejo zaradi napada na Tuillerije. Pri teh posvetovanjih v „Soleil d'or“, v „Cadran bleu“, nahajamo Dantona in Camilla Desmolin-a žurnalističen talent radikalcev, tam se zbirajo Westermann, Santerre, Amerikanec Fournier, Poljak Lazowski in drugi. Agitacija raste od dné do dné, kmalu zahtevajo pariške sekcije kategorično od narodne zbornice, naj kralja odstavi in to do 9. ure 9. avg., sicer bodo plat zvoná bili in Tuillerije naskočili.

Napad na Tuillerije je napovedan in v kraljevem gradu zbira umirajoča monarhija zadnje svoje sile k odločilnemu boju. Od vsega, nekdanj tako mogočnega plemstva prihití komaj 200 slabo oboroženih mož, da branijo kralja in prestol, od narodne straže je bilo kakih 3—4000 mož pod poveljem Mandata, odločnega moža, udanega ustavni monarhiji; najboljši oddelek so bili Švicarji, kakih 950 mož, zanesljivih in hrabrih vojakov. Kralj in njegova rodbina prebedeli so vso noč, s tesnim srcem pričakujé zornega jutra. Po Parizu vlada velik nemir; bijejo plat zvoná, po ulicah se razlega bobnanje, po predmestjih mrgolé oborožene čete in hité na svoja zbirališča. Vstanek si osnuje svoj centralni organ; na mestni hiši se ustanovi shod sekcijskih komisarjev ter se kmalu proglasi kot novi mestni odbor. Pozovejo potem poveljnika narodne straže Mandata na mestno hišo; Mandat, ki o vsej premembi ničesar ne zna, uboga temu pozivu, ali v mestni hiši ga primejo in zavratno usmrte vrlega moža.

Poveljnik tuillerijskih braniteljev je ubit, bode li kralj sam mesto njega vodil obrambo? Le nekaj odločnosti in stvar še ni bila izgubljena. Živo to čuti Marija Antoinetta; z mečem v roki se postavi na čelo posadke, planiti na sovražna krdela, sijajno zmagati ali častno umreti — taki občutki naudajajo pogumno kraljico. Toda kralj ni ustvarjen za tako aktivno ulogo. Sicer se udá prigovarjanju svoje soproge in gré zjutraj med svoje vojake, da jih ohrabri in v zvestobi utrli. Ali nesrečnemu se bere notranji nemir in skrb na obrazu, s svojimi bledimi potezami, svojo razmršeno frizuro je sam prava podoba obupnosti. Vender ga prvi bataljoni vzprejmejo z glasnimi živioklici, ali ko se približa topničarjem, najradikalnejšemu oddelku narodne straže, izpremeni se hipoma prizor in čujejo se gromoviti klici: „A bas le roi, à bas le gros cochon“. Osupnen in preplašen se vrne Ludovik nazaj, topničarji pak obračajo svoje kanone proti gradu. Z obupnim srcem vidi Marija An-

toinetta, da tudi v posadki ni prave jedinosti, da se nevarnost množi od trenutka do trenutka. Zunaj pa, okoli tuillerijskih vrtov se že glasé divje druhali pariških predmestij, v prvi vrsti bojeviti zavezniki iz Marseille-a in Bresta — vsi pripravljeni, da naskočijo palačo svojih vladarjev.

V tem hipu, predno počijo prve puške, posreči se pariškemu departmentskemu uradniku Rödererju, da pregovori kralja, zapustiti Tuillerije in s svojo rodbino iti v zavetje narodne zbornice. Zastonj ugovarja Marija Antoinetta, zastonj poudarja, da to pomeni na milost in nemilost izročiti se neplemenitemu sovražniku — Ludovik, boječ se za življenje svojih ljubih in hoteč, izogniti se prelivanju krvi — se uda in okoli 8. ure zjutraj, še pred naskokom, zapusti kraljeva rodbina tuillerijski grad in gre v poslanško zbornico.

Narodna skupščina odkaže Ludoviku in njegovi rodbini ložo žurnalistov. Tü v tesnem prostoru in zaduhlem ozračji čaka tudi Marija Antoinetta svoje usode ter z razburjeno dušo posluša strastne napade radikalnih poslancev na francosko samovladarstvo, med tem ko zunaj razsaja grom topov in v osvojenih Tuillerijah razjarjeni narod mori njene zveste pristaše!

Dné 10. avgusta bila je uničena monarhija in novoustanovljena ljudovlada nikakor ni nameravala, prizanašati zastopnikom padle sisteme. Vsa kraljeva rodbina se mora preseliti v odurno srednjeveško zgradbo, v Temple in pariški mestni zbor je imel nalog, nadzorovati visoke jetnike. Odsehnal je življenje Marije Antoinette le jedna sama nepretrgana vrsta ponižanj in bolečin, pravo mučeništvo, kakor mu v vsej povestnici človeškega trpinstva ne vém več jednakega. Ali močnejša in silnejša nego vse dušne in telesne muke je moralčna moč, požrtvovalna stanovitnost izredne te žene in moralo bi biti okamenelo srce, katero bi moglo brezčutno ostati v očigled takemu trpljenju. Kaka usoda čaka nje in njenih ljubih, videla je jasno v onih grozovitih septemberskih dnevih, ko je pariška sódrga v petih dneh podavila 1300 političnih jetnikov in navadnih zločincev po raznih ječah. Tudi njeno prijateljico prince-sinjo Lamballe so ubili in barbarični morilci jej odsekajo glavo ter jo pomolé Mariji Antoinetti — pod okno. Kmalu potem se prične pravda proti njenemu soprogu, Ludoviku XVI. V radikalni stranki, katera se je bila polastila krmila, zavladovalo je prepričanje, da se ljudovlada ne dá ohraniti, ako se ne usmrti zastopnik monarhije — in tako je bil Ludovik na smrt obsojen in 20. januarja 1793. l. se mora Marija Antoinetta ločiti od ljubljenega soproga; en dan kasneje trlo se je zaslepljeno ljudstvo okoli morišča, kjer je svojo dušo izdihnil najpoštenejši in najčistejši vseh francoskih vladarjev.

Ali kupa bridkosti še ni bila izpraznena! Dné 3. julija ukaže „odbor za javno blagost“ (comité de salut public) pariškemu mestnemu odboru, da se mora osemletni dauphin ločiti od svoje matere. Ginljivo nam popisuje njena hči, ki je preživela vse te vihre, pa se nikoli več ni zasmejala, kako je ta novi udarec presunil materinsko srcé, kako srdito se je borila kraljica zoper mestne uradnike in kako so jej odpeljali sinčka stoprav potem, ko je jeden izmed njih, pravi barbar, grozil se, da usmrti hčer, ako se mati ne udá v bridko usodo. Mladega kraljeviča so izročili potem surovemu fanatiku, čevljarju Simonu, ki je na vse načine trpinčil ubogo siroto. Niti obiskati ni več smel svoje matere, ta pa je stala po cele ure, blede obraz tiščeje proti železju svojih oken, da bi morda slučajno zagledala svojega ljubčka, če ga njegov „odgojitelj“ kam na sprehod povéde.

Dné 2. avgusta se mora Marija Antoinetta ločiti tudi od hčere in od svakinje, rahločutne Elizabete. Nobena solza jej ne rosi očesa, saj je nekatera nesreča tako velikanska, da je niti solze ne tolažijo. Molčé zapusti svoje drage, molčé stopi čez prag. Ko slučajno z glavo na duri trči, vpraša jo nekdo, če jo je zbolelo. „Oh, ne“ — bil je odgovor, — „sedaj me nič več ne more boleti.“

Spravili so jo v Conciergerie-jo, v ječarno, ki je bila zarad tega na strahovitem glasu, ker so se sèm pošiljali večjidel taki, katerim je bila namenjena smrt na giljotini. O podrobnostih tega sestanka nečem govoriti. — Kaj je bilo tudi vse ponižanje, vsa revščina proti neizmerni bolesi, ki je razjedala srcé nesrečni kraljici! Dné 3. oktobra zahteva Billaud-Varenes, jeden najstrastnejših teroristov, naj se postavi Marija Antoinetta pred revolucionarno sodišče. Predlog se vzprejme in že 14. oktobra se gnetó Parizanje gledat lepo blede ženo, z lasmi, katere je pobelila ona sama noč v Templu, — nekdam občudovano kraljico, sedaj najubožnejšo siroto na vsem širokem svetu. Pred sodiščem, sestavljenem največ iz obrtnikov, nosi se kraljica s tako mirno visokostjo, da je celó surovo občinstvo nehoté potihnilo pred veličanstvom duševnega plemstva. Mirno in jasno je odgovarjala; le jedenkrat je vzplamtelo njeno oko v sveti jezi, takrat, ko je z globoko čutenim in čudovito zgovornim odgovorom moralično uničila nesramnega obrekovalca Híberta, kateri se je drznil očitati materi protinaraven zločin s svojim sinom.

Skoraj dva dni je trajala pravda, neprestano, brez prenehanja, — a nobena slabost se ni lotila junaške kraljice. Ob 1/25. zjutraj 16. oktobra se proglasi smrtna sodba, mirno jo poslušá, mirno zapustí dvorano, ne da bi zinila besedico. Ko se vrne v svojo ječo, piše še nekaj

vrstic polnih najplemenitejših čutov svoji svakinji, opomina svojega sina, naj nikdar ne poskuša maščevati se nad morilcem svojih roditeljev, poslavlja se bolestno-otožno od svojih otrok — in potem se hladnokrvno pripravlja na svojo zadnjo, težko pot. Pravijo, da se jej je izpolnila srčna želja, da se je mogla izpovedati nepriseženemu duhovniku. Potem si prireja uboge ostanke svoje garderobe z onim finim ukusom, kateri jo je odlikoval v srečnejših dnevih. Na glavi bela čepica s črnimi trakovi, okoli zapestja trakovi iste boje, vrhu črnega spodnjega krila belo gornje in jopica z belo muselinasto ruto — to je bila njena toileta. Komaj je bila gotova s svojimi pripravami, že se prikaže ob 11. uri rabelj Samson. Marija Antoinetta je vender upala, da bode pariški mestni odbor vsaj toliko ozira imel, da jej preskrbi kočijo — tedaj jo za trenutek pretrese, ko zagleda izstopivši iz ječe borno dvokolnico, z golo desko pripravljeno — kraljici za sedež! Takoj pa jo zopet navdahne stari ponos in kljubu temu, da sta jej bili roki na hrbtu zavezane, vender ni bila nikoli bolj kraljica, nego baš v zadnjih svojih trenutkih!

In sedaj se pomiče dvokolnica dalje, skozi ulice, kjer je natlačeno stalo ljudstvo, večjidel nemo in tiho, kakor bi se sramovalo zločina, kateri se ravnokar vrši v njegovem imenu. Hladnokrvno se ozira Marija Antoinetta na zbrano množico, neskaljeno je njeno duševno ravnotežje, le ko pridejo mimo tuillerijske palače, ko se spomina svojega soproga in svojih otrok, pretresavajo jo bolestni spomini, a takoj se ohrabri, mirno stopi z voza, mirno koraka po stopnicah k morišču. Ko iz neprevidnosti rabeljnu stopi na nogo, prosi ga: „Pardon, gospod, nisem navlašč storila.“ Še nekoliko trenutkov in Marija Antoinetta je rešena vsega trpljenja — ob 12¹/₄. pokaže Samson njeno glavo zbranimu narodu in glasno se razlega okoli morišča običajni krik: „Živela ljudovlada, vive la republique!“

Devetdeset let je minulo, odkar se je vršila ta velika žaloigra, od kar so položili truplo nesrečne kraljice v apneno jamo na Madalenskem pokopališču. Ali še dan danes obstoji nasprotje idej, katero je tedaj uničilo Marijo Antoinetto in kraljevo rodbino. Lehko naglašamo, da je misel, kakor jo je zastopala kraljica, misel neomejene, dasi pravične samovlade, za sedaj vsaj premagana in da se od dné do dné manjša število njenih pristašev. Ali tudi oni, ki s svojimi simpatijami stojé v nasprotnem taboru, bodo vender, ako imajo le količkaj čuta za zgodovinsko velikost, gineni se spominali Marije Antoinette, katera je morda v svoji mladosti grešila, kakor slabotna nežna ženska, potem pa svoje nazore zastopala z moškim pogumom ter na svetovnem bojišču premagana zánje umrla lepo smrt — smrt mučenice in junakinje!

N o s a n.

„Na zdravje tórej, milostna gospóda! —
 Takó — do kaplje prazna je posoda. —
 To vince teče gladko kakor olje;
 Mazilo in zdravilo je najbolje
 Za vsako grlo, zlasti pa berača,
 Ki vajeno sicer je le praskača.
 Kakó prijetno to v želodeci greje,
 Človeku se kar sama duša smeje! —
 In zdaj, kakó se naj berač zahvali,
 Za čast, da ste ga méd-se pit pozvali?
 V to izbico takó prijazno ozko,
 Kjer se sedi in pije po gosposko;
 Izmed zarobljene tovarišije,
 Ki vpije, kolne in ob mizo bije;
 Izmed svinjarjev, ki se napihújejo,
 Voznikov, ki takó oblastno pljújejo;
 Rešétarjev, lončarjev, ki se vračajo,
 Ter mnogo govore, a malo plačajo.
 Med takimi možaki moj je sédež,
 Njim pesnik, pevec sem, glumač in védež.
 Živi se že, a kar je malo sitno:
 Življenje to ni dosti imenitno! —
 Oj ti preljuba, krotka jerebičica,
 Prijazna deklica, natakaričica!
 Kaj smučesh se okrog gospóde, máčica?
 Ne bom dejal, prijetna si igráčica.
 Že prav, da si priljudna in zgovorna,
 Samó — ne bodi moškim prepokorna! —
 Nu, nu, kaj hočesh me z očmi prebósti?
 Če malo ponorčujem se, oprósti!
 Midvá ne bódiva preobčutljiva,
 Večkrat je treba, da kaj potrpiiva. —
 Še en kozarček, góspod pristav? Hvala!
 Le jedna kaplja, glejte, ni ostala. —
 Oj, ti dekletce, od kedaj si glúho,
 Da mora ti gospod trobiti v úho?
 „Stoji, stoji“ — o moj tenorček zlati,
 Kako si bil ti nekdanj lép! Poznati
 Zdaj ní te, slave tvoje vse je konec;
 Hrepiš otožno, kakor póčen lonec! —
 Kako so nekdanj dunajski dekleta —
 Kaj stresáš glavo, gledáš me zavzeta?
 In vi, gospóda, kaj takó strmite?
 Če ne verjamete, le poskusite,

Ter izprašujte me, poznam li Dunaj,
 Kakór to dlan, od znotraj in od zunaj —
 Nu, če velite — „Infandum regina“ —
 Todà poprej še, prosim, čašo vina;
 In pa še to, gospóda, mi dovóli,
 Da okoristim se na tem-le stóli.
 Spomini se mi vzbujajo iz nova,
 Ne, ne, Nosan, jokala se ne bova!
 Berač sedim med vami tu, gospóda,
 Takó mi ukrenila je usoda;
 Lahko bi z vami družil se drugače,
 Gosposko suknjo nosil bi in hlače;
 Za pristava bi bil, dà, čast velika,
 Mordà še za okrajnega sodnika.
 Sedaj pa ste le k sebi mi veléli,
 Da šalo svojo bi z menoj iméli. —
 O ironija ti v nebó vpíjoča! — —
 Kmet imovit, župan je bil moj oča.
 Volov četrtero nam je v hlevi stalo,
 In krav, telet in dróbnice ne malo.
 Sinova dva sva bila, jaz staréjši,
 Ker bil sem dobre glave, a šibkéjši,
 Sklenili so v Ljubljano me poslati,
 Da naj učim se sveto mašo brati.
 Sramote nisem delal jim nikoli,
 Če nisem prvi, bil sem drugi v šoli.
 Ko mi je čas latinščine pretekel,
 Tedaj pa sem naravnost svojim rekel:
 Spolniti vam ne morem želje vaše,
 Jaz nikdar pel ne bodem nove maše. — —
 Let štirideset je že od tega časa,
 Na glavi črnega mi ni več lása;
 Oba pokrila hladna je gomila,
 A sinu nista nikdar odpustila!
 Beseda nič mi prav iz grla noče,
 Potreba mu je zopet malo moče. — —
 Proklet sem bil, proklet na večne čase,
 Živim, skrbim naj, kakor morem záse.
 Pobit sem bil, a kaj mladost ne zmore?
 Zaupa v sebe in prestavlja góre;
 Ne straši je vročina, mraz, stradanje,
 Na trdi klopi jej sladkó je spanje. —
 Odrinemo na Dunaj za pol plače,
 Živeli zdaj takó smo, zdaj drugače:

Po hišah svojo smo modrost nosili,
 Za malo plače tepce smo učili.
 In kadar malo bilo je zaslužka,
 Tedaj je dobra bila suha hruška.
 A izgubili nismo dobre volje,
 Če danes slábo, jutri bo že bolje.
 In peli smo Slovenci, krasno peli,
 Zató so radi nas povsod imeli.
 V katero smo zahajali gostilno,
 Dobila hitro gostov je obilno.
 Posebno pa je meni bilo petje
 Veselje, tolažilo in zavetje.
 Vse je hvalilo moj tenór doneči;
 Če treba po visoki C poseči,
 Igrača meni; in tedaj zaploska
 In zagrmí vsa družčina gosposka!
 Dejali so: Ta glas je za na oder,
 Jaz sem si mislil, Nôsan, bodi moder.
 A prišli so napôsled časi húdi,
 Zastonj ubija človek se in trudi;
 Studenci vsi usahnejo, zapró se,
 Dežja ni izpod néba, niti rose.
 Prišla je bila grozovita suša,
 Trpelo je teló, trpela duša.
 Božični prazniki so blizu bili,
 Domóv so se rojaki veselili;
 Le jaz sem bil brez doma v tujem mestí,
 Sám kakor kamen zapuščen na cesti.
 Kakó se je tožilo mi po dómi!
 Solzé se po obličji uderó mi.
 Domóv hití vse iz dežele tuje,
 Kdor more, tá večér domá praznuje. —
 Kakó si lep, oj ti večér božični,
 Svét duši grešni ti si in pravični!
 Skrivnostna noč, ko se nebo odpira,
 Na stvar se stvarnik milostno ozira,
 In mir rosí v človeška srca trudna,
 Oj sveta noč, božična noč, prečudna! —
 In čuj, božični zapojó zvonovi,
 Po tihi noči njih doné glasovi,
 Tako sladkó, in mило in otožno!
 V hram božji ljudstvo vabijo pobožno.
 In po goráh okrog se luči vžigajo,
 Da kakor zvezda póleg zvezde migajo;
 V dolino vse počasi se pomičejo,
 Kamór zvonovi ljud pobožni kličejo. —
 A kam zabrél si, suhobrادی stárec?
 Otrok postal si: brž še en kozarec! —

Kje smo ostali? Glava že mi peša,
 Nekdanje bistroumnosti pogreša. —
 Res! O božiči bil sem v tujem mestí,
 Sam kakor kamen zapuščen na cesti.
 Domá tovariši so moji bili,
 S potico, poprtnikom se gostili,
 In kar je dobrega v božičnem lonci;
 Jaz — prazna vreča ne stoji po konci—
 Od glada slab po ulicah sem lazil,
 Kakor meglà brez vetra sem se plazil,
 Po sredi šuma mestnega in hrupa,
 In vender nisem čisto bil brez upa;
 Da vender pride mi pomoč; mogoče,
 Da omečita mati se in oče.
 Ponižal sem se, pisal bil sem jima,
 Primoral me je glad in huda zima.
 In glej, golobček z oljkovo mladiko
 Res prileti, veselje preveliko!
 List od očeta, matere in brata,
 Ti ljuba moja rodovina zlata!
 Saj sem si vedno mislil: kri ní voda,
 Vi tudi menite kaj ne, gospóda?
 In kaj so mi pisali ljubi moji?
 Kar se je kdaj pisalo grdih pisem,
 Najgrje pismo! — Vender jokál nisem;
 Da naj poginem, kakor pes na
 gnojí! —
 Sólz viri bili so mi posušeni,
 A nekaj se utrgalo je v meni! —
 In tudi mati! — Drug sem bil v tem
 hipu,
 To kar sem zdaj, vlačugar po principu!
 In tudi mati! — — To je bilo glavno,
 Ostalo ugeniti ni težavno.
 Ker sem brez prenočišča 'bil in kruha,
 Postave pest me zgrabi potepuha;
 Domóv napoti roka me oblastna,
 Cenéna vožnja, ali malo častna! —
 In tudi mati! — Zdaj sem kralj beračev,
 Poveljnik klatežev in postopačev.
 Kar se potika, meni je pokorno,
 Priljudno vladam tu, in tam osorno.
 Po Kranjski mnoge moje so zasluge,
 Sam nevesél, veselé delam druge.
 Vse, kamor pridem le, ima me rado,
 Norčuje staro se z menój in mlado.
 Žrem ogenj jim, posnemam petelina,
 In pojem, plešem za požirek vina;

Še rajši pa za kak kozarček žganja,
 Ki sitne časi muhe mi preganja. —
 Oj, žganjče, ti preblazena vodica!
 Jedina moja zvesta tolažnica;
 Kakó bi mi brez tvoje pač kreposti
 Prenašali tegà svetá bridkosti! —
 In tudi mati! — Pater, mater, frater! —
 Vi radi imate vsak svojo mater,
 Kakó ne! Sreča, če vam je še živa
 In svet spomin, če v grobu že počiva.
 A moja mati — prava rodna mati,
 Ne kaka pisana, to treba znati —
 Nje grob sem obiskal o nočnem časi,

In stal, če se mi v srei kaj oglasi;
 Napósled sem se naveličal stati,
 Greh, vém, a jaz ne morem pomagati!
 Todà dovolj! káj vam vse to, gospóda?
 Vam mila, vam prijazna je usoda:
 V kočiji vi se vozite veselo,
 Jaz zvrnil sem, koló me je prijelo!
 A vender, dobra ali huda ura,
 Kaj bi se držal, kakor bolna kura!
 Jaz kakor vi, do konca vsak pririne,
 Če tudi bi požiral same sline.
 Takó, gospóda, kralj beračev pravi;
 In slednjič: Hvala, ostanite zdravi!¹⁴

J. Stritar.

Žensko vprašanje.

Spisal dr. Fr. J. Celestin.

(Konec.)

Glbni napredek potrebuje zmeraj bolj ženskih delavnih močij, fizičnih in duševnih. Razlog te potrebe je pa prav prozaičen: manjša cena za žensko delo. Pojavile so se pri nas ženske v šoli, pri pošti, brzojavu itd. v položajih, katere so prej le moški zavzemali. Ženska konkurenca je fakt, ki mnogim morda ni po volji. Tožimo se, da žensko delo ni tako dobro, niti tako zanesljivo in da posebno značaj ni jaka stran slabejše polovice. Vse to more biti resnično in celó bolj, kot se piše in govori. Vender mislim, da bi mi moški stopili na krivo pot, ko bi boječ se te konkurence borili se proti njej, kjer bi le mogli. Zakaj bi stopili na krivo pot?

Žensko delo, ženska konkurenca, kakor se razvija, je zgodovinski fakt, ki je tu in bode najbrž ostal, če nam je po volji ali ne. Ne ostaje nam torej nič drugega kot miriti se z njim in upotrebiti ga tako, da bode koristen narodnemu življenju. Nekako ozkosrčno se tožimo, da ženske niso zanesljive v narodnem obziru. Naša dolžnost je bila vplivati, da bi bile zanesljivejše. Čisto naravno pa je, da moškim, ki želé iste službe, ni ravno prijetno videti pred seboj žensko konkurenco. Mislim pa, da podjeten narod bi se take konkurence plašiti ne smel, ampak bi se je moral veseliti, ker bi moški izbirali si težje in tudi bolje plačano delo, kar vidimo n. pr. pri tako podjetnih Amerikancih.

Pa pustimo na strani to „nesrečno“ konkurenco in oglejmo si žensko vprašanje z bolj širokega gledišča. Ženske ne bodo nikoli samó

konkurentinje ampak tudi družice na potu življenja, matere naših otrok. Njihova glavna in najsvetejša naloga bode vedno, da ostanejo v domačem krogu ono sveto ognjišče ljubezni in skrbnosti, oni steber, ki podržava tri ogle in sicer tudi tedaj, če se bode število zakonov še bolj krčilo, kakor se krči v nekih prav naprednih zemljah n. pr. na Francoskem, kar moramo prav žaliti, če tudi jasno vidimo razlog v rastoči težavi prehraniti rodbino.

Lepa, sveta je naloga matere: njeno ljubeče srce zasaja v mlada otročja srca prve kalí bodočega razvitka, napenja one strune, po katerih zvuči potem rada pesen vsega življenja! Je li pa mogoče vršiti tako vzvišeno nalogo brez resne priprave za njo? In vender bi se pač smelo trditi, da se denašnja dekleta (in matere njihove), posebno boljših stanov, najbolj pripravljajo za to, kako bi dobile (recte ulovile) možá z razno koketerijo in njenimi pripomočki. Ali ni to gola resnica? Po naših nazorih je vzgoja že prav dobra, če človek dobi družico, ki ima nekaj odlomkov raznega znanja in nekaj sposobnosti za gospodinjo, čeravno je vse to površno, neskladno. Plodovito pa je gotovo le redko, saj je celó pri nas moških velikrat — ravno tako. S težavo pridobljeno znanje pozabljamo, predno je ta nakopičeni balast glava mogla predehati in prekubati v žive sokove življenja, dajoče pogum v borbi in odmevajoče se v srci v onih prekrasnih glasovih, ki jih daje znanje, ki je postalo kri in meso, tako da glava in srce z radostnim navdušenjem odkrivata in pozdravljata nove poti in nova sredstva napredka.

Gotovo je neobhodno potrebno, da ima ženska potrebno gospodinsko znanje. Učé se kuhati in šivati, ali to je skoro jedino koristno znanje, če se ne zanemarja potem, kar se tudi godí. Drugo znanje, t. j. vse odlomke površnega znanja pa kaj hitro prepréda gosta pajčevina pozabljenja in v glavicí ostaje le prostor za domače skrbí in pa želja za zabavo ali ljubeznivo, gostobesedno kritikovanje vsake, posebno ženske neumnosti. Ali se pa praznота napolnjuje s tem, kar ne bi smelo biti: *peut-être vous me comprenez, mes dames? En ce cas: pardonnez-moi!*

Izjeme so povsodi; želimo pa pravila. Zato ne smemo puščati ženstva, da se razvija kakor do sedaj, videči, da šola, če je tudi narodna, ne daje dovolj. Tu imamo sveto dolžnost, da v razgovorih z ženstvom večkrat kot do sedaj izpregovorimo živo besedo in da opuščamo ono pusto in brezsmisleno govoričenje ali dvojenje, katerega gotovo sami ne spoštujemo in katero ženstvo ponižuje, kadar govorimo z njim ravno tako, kakor časih govori mladenič ali dekle — s kanarčkom. Ali ni to poniževanje človeškega bitja do ptice? Ali ni čudno, žalostno, smešno, da to mlada

ženska srca (pa tudi ne mlada) vzprejemljejo za čisto kulturno zlato? Gospé pa s skrivnimi vzdihljaji mislijo na nesrečni čas, ko tega zlata ne bodo dobivale več, ko bodo — o joj mene — v društvu obsojene, da pomagajo vrteti slavni malin staro-ženskega besedičenja, malin, ki ga ne gonijo ni veter ni voda, ki je pa znamenit največkrat s tem, da jako klopoče, kakor pravi malinski kamen, kadar se vrti, pa nima kaj — mleti.

Torej več duševne hrane! Mi, moški, pa bi jo dajali! Menda vender ne suhe učenosti, katera časih še nas same čisto nič ne oživlja ter smo veseli, če se moremo malo oddehniti od nje? Gotovo ne! V zadregi smo gotovo časih, če hočemo povedati kako zanimivo-resno misel tako, da jo tudi ne-učeni in ne-učena rada slišita in razumeta? Se ve, da bi moralo najprej nam samim biti jasno, kake misli in ideje želimo probuditi. Pač take, da se učimo brati v knjigi življenja! To pa je težko, to morejo le daroviti pesniki in učenjaki! Ne, mi vsi moremo; kolikor toliko vsak misli — tudi siromak trudeči se za vsakdanji kosec ubogega kruha. Naše obzorje bi moralo biti širje in širiti bi je moralo znanje, ki se dá lahko drugim priobčiti. Morali bi si torej najprej sami pridobiti takega znanja ali pa ono, ki je največ že imamo, prirejati tako, da bi bilo za rabo ženskam, in sicer znanje in svét. Dà, svetovati imamo, kaj naj bere ta ali ona, in potem govoriti o tem, kar je brala — se ve da ne učeno-suhoparno, ampak lahko, vabljivo in v stvari vender resno.

Tako bi domoljubje postalo bolj konkretno za ženstvo in — za nas. Mi imamo še veliko preveč abstraktnega domoljubja, a le konkretno ima polno realno moč. Duhovni jez, ki je med nami in ženstvom, bi realno domoljubje zelo zmanjšalo ali po polnem odpravilo. Moremo li za sedaj popolno imenovati življenje, če za to, kar je meni milo in drago, če za moje težnje in ideale moja družica v življenji nima nikakega zmisla, če o življenji malo ve, malo misli o njegovem pomeni in njegovih nalogah? Ne, tristokrat ne! Mi iščemo kroga prijateljev, da se kaj pomenimo, s tem pa se odpovedujemo od koristnega duhovno-razvijajočega občenja z ženstvom in podpiramo medsebojni — jez.

Kako čisto drugačno je rusko društveno življenje, kjer je ženstvo v vednem živem občenju z moštvom, kjer moški ne posedavajo po gostilnah in kavarnah, ampak lepo doma ali pri znancih okoli mize, na kateri šumi samovár, v živem razgovoru sedaj lehkim, sedaj resnim o tem, kaj piše ta ali druga knjiga ali žurnal. Verujte mi, da ima tako živo in ob enem resno občenje obeh spolov neko posebno milino in dražest! Ni se pa bati, da bi se v tem občenju preveč vmešaval oni

mali bog s pušico. Sedaj si pač društva mlade gospôde jednega in drugega spola skoro pomisliti ne moremo brez neprestanega bolj ali menj očitnega igranja malega bogá. Pa tudi rusko društvo ne obstoji iz kakih strogih menihov ali nun, le resnosti in pravega življenja, odkritosrčnosti in „zaduševnosti“ — kakor pravijo Rusi — je veliko več kot pri nas, ker odkritosrčnosti vendar ne moremo videti v brezmiselnem besedičenju, ki ga nikdo resno ne jemlje pa niti naše „kraljice“, „boginje“, „vile“ itd. ne, ker drugače bi morali reči, da se vendar pri nas preveč greši proti človeškemu duhu.

Delajmo torej počasi, da si razvijemo ženstvo v mogočno podporo narodnemu življenju. In te podpore v težavni borbi gotovo potrebujemo. Se ve da se moramo zaupljivo približavati k ženstvu brez onega moškega ponosa, ki ženske odbija od nas in resnega truda. Težnje in nameni morajo biti nesebični (to je pri nas težko, kaj ne?), plemeniti, potem uspeh ne bo težek. Potreben je jasen, prost pa vendar ne preozek program narodnega delovanja, obsezajoč napredek vsega naroda. S takim praktično izpeljavanim programom se ne bomo bali ženske konkurence: dobro pripravljeni za življenje našli bomo vsi dela dovolj. Tudi usoda onih, ki se ne morejo omožiti, olajšala bi se v hrabreči zavesti samostalnosti, ki jo daje znanje in ž njim združeno delo. Se ve da bi pri tem življenje in literatura dobila večji in večji pomen. Menj bi bilo nesamostalnosti, pa tudi gola sebičnost v zavednem moškem in ženskem društvu ne bi tako lahko skrivala svoje nagote, ampak bi nahajala zaslužen plačo — prezir.

Takega plodonosnega programa se ve da ni lahko sestaviti, a še teže ga je vršiti pri nas, ko nam huda borba skoro ne dá oddehniti se in malo bolj globoko proučiti sebe in ogledati se malo po svetu. Samostavno, zavedno ženstvo bi nam tudi veliko pomoglo. Se ve da v tem svojem razvoji ženstvo ne bode izgubilo onega, kar ima po pravici toliko vrednost, svoje ženstvenosti, ako se smem tako izražati. Ne, pravo ženstvenost, svobodno od pogubnega koketstva in vsega, kar visi na na njem, zdravo razvitje sama jača in krepi, ne jemlje pravih ženskih svojstev. Pusto-romantične sanjarije se ve da preganja, kakor se taja megla v žarkem solnci ter se odkriva slika človeškega življenja tam v vaséh tihe doline.

Dà, glejmo življenje, glejmo je s trdno voljo za delo in z ljubeznijo za svoj trpeči narod, glejmo je vsi, moški in ženske, iz njega in znanosti jemljimo si snago in orožje za boj in vspehi bodo tem slajši, če jih bode delilo z nami bolj in bolj zavedno ženstvo, vredno spoštovanja, ljubezni in hvaležnosti naše in — potomstva.

Na delo torej Slovenci in Slovenke! Učimo se, dobivajmo si znanja in idej z združenimi močmi, moški in ženske, vsi v zloženem kolu, da moremo dobro oborožani in srčni stati na polji življenja. Naj si vsak od nas moških postavi za sveto nalogo, da kolikor je mogoče probudi in razvije ženstva, če tudi samó pri priliki izpregovori kako resno besedo, vzbudi živo idejo, izvirajočo iz življenja in njegovih potreb in kažejočo mu pot. Ako pade zrno na rodovitna tla — in pri našem plemenitem, dobrem, nepokvarjenem ženstvu bode gotovo našlo rodovitna tla — klilo, raslo, cvelo in rodilo bode obilen sad duševne neodvisnosti, napredka, prave človečnosti!

Vijóle.

ijóle še v tleh počivále so spěč,
Ko solnčni probudil poglěd jih blestěč;
Obráćale vánje takòj so očí,
In hvalo dehtele mu vse svoje dní.

Molčale mi v srci so pesni. Ljubó
Velelo „zveníte!“ jim modro okó.
Brez konca se zdaj, a pohlevno glasé:
Vijóle dve sladki vijóli česté!

Lujiza Pesjakova.

Narodne stvari.

III.

Čegar sem bila lani hči, sem letos mati.

Spisal Davorin Nemanič.

rve dni t. l. smo brali po novinah vest o sledečem misterijoznem dogodku iz mesta Malage v južni Španiji.

Nekega dné se pripeljeta v Malago dva neznana človeka v kočiji, poiščeta nekega zidarja in ga pregovorita, da gre ž njima, ker ga précej potrebujeta za neko silno delo. On sede res ž njima na voz. Med potem pa, ko so se nekoliko odpeljali od mesta, zavežeta mu ona

dva oči, da ne bi videl, kod in kam se vozijo. Po daljši vožnji obstanejo na nekem, zidarju po polnem neznanem posestvu pa odpeljejo zidarja v hišo, in ko mu odvežejo oči, vidi ves začuden in prestrašen pred seboj lepo mlado deklico zvezano ter obupno jokajočo in usmiljenja prosečo. In to deklico zapovesta ona dva človeka zidarju précej živo in zdravo zazidati v dolbljino zidovo. Iz strahú pred njunimi grožnjami on tako tudi stori. Po tem ga ona dva bogato obdarita, zavežeta mu zopet oči in ga tako zopet odpeljeta do blizu Malage, tu ga postavi na tla, da gre domóv, ona dva pa se odpeljeta spet svojim potem nazaj. Zidar, ki nič ne ve, kje ni pri kom je bil, ni od kod je tam prišel, naznanil je to vse redarstvu, in to zdaj išče, kje in kdo sta ona dva človeka in kaj je bilo povod temu groznemu činu.

Ko sem čital to vest, domislil sem se précej srbske narodne pesni „Zidanje Skadra“ in zastavice, s katero me je o šolskih počitnicah nekje l. 1867. ali 1868. večkrat mučil sosed godec, šaljivec, kakor so naši godci navadno sploh; vprašal me je namreč, če vem, kaj je to: „Čegar sem bila lani hči, sem letos mati; zahvali se mi ti, moj sin, moje matere mož.“ Jaz se ve da te zastavice nisem mogel uganiti; zato mi jo na zadnje vender on sam razjasni na kratko tako-le: Neki človek je bil zaradi nekega pregreška obsojen, da ga živega v zid zazidajo tako, da bi mu samo pred usti ostala v zidu odprta linica. In tako se je tudi zgodilo. Imel je pa dobro hčer, in tej se je oče usmilil, da bi moral tako zazidan še od glada umreti; zato ga je vsako noč skrivši obiskovala in ga čez ono linico pridajala, kakor svoje dete ter ga tako s svojim mlekom v življenji ohranila. Vsled tega si je ona pela pesenco: „Čegar sem bila lani hči, sem letos mati; zahvali se mi ti, moj sin, moje matere mož.“

Ta zastavica je gotovo samó jedno zrno, a navedeno tolmačenje le neznamen in izopačen ostanek kakšne stare pravljice, kateri je mogel biti zapopadek in vir sličen, kakor pesni o „Zidani Skadra“. Ta pesen nam pripoveduje namreč sledeče:

Trije bratje Mrnjavčevići, kralj Vukašin pa vojvoda Uglješa in Gojko so si zidali grad Skader na reki Bojani, zidali že tri leta s tristo zidarji; ali bilo jim je vse delo zastonj; ni temelja niso mogli stalno vzditi, nikar da bi celi grad: vse, kar so po dnevi zidarji sezidali, razdejala jim je po noči sovražna vila. Početkom četrtega leta razodene vila sama kralju Vukašinu, da mu bodo zastonj vsi trudi in stroški, vse delo mu bo ostalo brez uspeha, dokler ne najde brata in sestre sličnega imena, Stojana in Stoje, pa ju zazida gradu v temelj; če to stori, šlo mu bode delo srečno dalje od rok. Toda takega imena sestre

in brata ne more kralj nikakor dobiti. Sluga, ki ga je poslal s silnim blagom po svetu, da mu najde in otme ali pa odkupi Stojko in Stojana, vrne se mu čez tri leta praznih rok nazaj. Tedaj zapove Vukašin zidarjem zopet na delo, in zidali so zopet iz nova, ali zidali zopet zastoj. In zopet se oglasi kralju vila s planine, naj se ne muči in ne troši brez koristi denarjev, ker tako mu ne bo delo nikoli uspelo; ampak mu svetuje novo sredstvo, katero mu gotovo pomore do željenega vspeha: katerega od njih treh bratov žena namreč prinese jutri zidarjem zajutrek, njo naj zazidajo gradu v temelj, pa se bode temelj obdržal in lahko bodo dozidali celi grad. To pove Vukašin bratoma Uglješi in Gojku, in ker je vsem trem čez vse do tega, da si kako tako dozidajo grad, vzprejmo tudi ta pogoj protivnice vile in si prisežejo, da ne bo nobeden nič o tem povedal svoji ženi, ampak da vse prepustijo sreči, naj zadene, katero hoče. Toda sveto prisego je obdržal samo Gojko, a Vukašin in Uglješa sta jo izdala tajno ženama. Zato sta se tudi oni dve znali čuvati nevarnosti, in Vukašinova, na katero je bil ravno prišel red nesti zidarjem zajutrek, preprosila je mlado Gojkovico, da ga ponese ona. Gojkovica jej rada izpolni to željo, dasiravno jej je bilo to jako težko, ker je imela doma drobno detešce. Ko torej ona pride na Bojano, res jo zazidajo gradu v temelj, pustivši jej okenca samo na prsih in na očeh, da si more nežnega sinka pridajati in ga videti, kadar bi ga nosili z doma k njej in zopet nazaj. In tako so jej res otroka donašali vsak dan in mati ga je tako zazidana pridajala teden dni. Čez teden dni pa je ona umrla, a otroku je še zmerom hrana dotekala na isto linico in so ga tako hranili celo leto. A to čudo se je ondu ohranilo do dne današnjega, da tukaj izvira zdravilo onim materam, katere nimajo mleka.

Iz te priče mislim, da je jasno, da so imeli Srbi prazno vero, da se z vzidanjem živega človeka najlažje zagotovi postanek in obstanek kake velike stavbe in da je takšna človeška žrtva vzlasti potrebna, če velja tako potolažiti jezo kakšnega božanskega bitja; a gori navedena zastavica in nje tolmačenje nas morda opravičuje soditi, da so imeli nekdanj tudi Slovenci tako vero. In kdo ve, če je tudi najnovejši dogodek na Španjskem samo kakšen barbaričen zločin sploh, in ne marveč proizvod kakšnega sličnega, tam v južni Španiji še zdaj živega praznoverja! To je sicer jako malo verjetno, morda celo smešno, kaj takšnega samo še pomisliti; ali gotovo je, da se tudi med narodi, ki so sicer v civilizaciji najbolj napredovali, dogaja še marsikaj, kar bi se tudi človeku, kateri ne živi veliko v dotiki s priprostim ljudstvom, zdelo neverjetno in nemogoče, dokler ne zve, da se je res kaj takšnega in

takšnega dogodilo. Ako se španjskemu redarstvu posreči, da stvar razjasni, zvedelo se bo morda tudi pri nas po novinah, kaj in kako je prav za prav bilo. Kdor pa utegne in ima bogatih knjižnic na razpolaganje, bilo bi dobro, da bi se ogledal po literaturah raznih narodov slovanskih in drugih, pa bi morda našel še mnogo sledov jednakega praznoverja tudi drugod, in potem bi bilo morda tudi mogoče najti vir in razlog, kako in zakaj je mogla taka vera pri narodih nastati in se tako razširiti.

V zemljiški knjigi.

Spisal Janko Kersnik.

h, vi juristi, — suhoparni ste in brezčutni! Pa kaj — brezčutni? Trdi in tesnosrčni, malostni in brez — poezije! V prahu svojih aktov morite si ves razum za poezijo!

Med tem govorom je pobiral zdravnik dr. Sever drobne dominske kameničke z mize ter delal ž njimi pred seboj umeten obok.

Njegov sosed pri mizi, in do sedaj soigralec, advokat dr. Pavlin, užigal si je vnovič svojo dolgo pipo, in malo hudoben smehljaj mu je zaigral okoli usten po prijateljevem ogovoru.

Oba sta bila mlada moža in živela sta v malem trgu ob svoji praksi. Sleherni večer skoro sta se sešla v krčmi pri domini, večjidel sama, ako se jima ni pridružil ta ali óni oženjenih uradnikov; ona sta bila še samca, akopram je bil radovedni svet že zdavnaj uganil, da ne ostaneta več dolgo sama.

„Prijatelj, v tebi se je oglasil navadni neizkušeni filister, ali pa nekdanji ognjeni gimnazijalec; prvi vidi le naše rubežni in naše ekspenzare — ti sicer niso tako suhi, — in gimnazijalci so prepričani, da je paragraf pegazu — konjska smrt. Veruj mi, dragi, tudi v pandektih boš našel poezijo, če jo boš hotel; saj jo najdeš tudi v brez-zobem polomljenem glavníku, ali pa na umazani cunji, ki leži za hišo na smetišči.“

Odvetnik se je pri teh besedah preko svojih naočnikov ozrl v prijatelja ter močno vlekel dim iz pipe.

„Haha, ne bodi smešen!“ oporeka zdravnik ter porine od sebe kup kameničkov, v katerega se je bila ravno kar podrla njegova umetna stavba; „Apol v vašem menjiškem zakonu — — —“

„Ravno tako, kakor v Tvoji nux vomica ali v brizglji — za ūha — se ve da.“

Smijala sta se oba.

„Pa nikari ne misli, da se šalim, — kar tako tja v en dan,“ povzame zopet dr. Pavlin pogovor; „dokazati ti hočem na kratko, da prav pri nas v naših prašnih suhih aktih, ali v jednom samem izpisku najdeš lahko cel roman — tragedijo, da, da večkrat tragedijo; suhi, lapidarni štil naše uradne pisave jej ne daje nobene barve — niti tendence, niti okoliša — in morda prav zato še bolj pretresa bralca, ki jo slučajno zasledi.“

„Radoveden sem.“

Smehljaje si je užgal zdravnik smodko.

Oni pa je pripovedoval.

„Saj veš, kaj je zemljiška knjiga? Oni nezmotljivi zapisnik grehov vsacega, kdor imenuje kaj nepremičnega — kos zemlje svojo last, zapisnik, kjer se redno dolgovi in sami dolgovi vpisujejo in tako redkokrat — brišejo. Izpisek iz take zemljiške knjige sem imel danes pred seboj, v katerem je v kratkih treh stavkih zapisan cel roman; — pa stoj! O tem govorim pozneje.“

Odvetnik je prijel svoj kozarec ter ga na pol izpraznil.

„Znojilčevo posestvo poznaš?“ nadaljeval je potem. „Tam gori nad trškim málinom stoji polomljena koč, — pa svetá je mnogo okoli. Pred tridesetimi leti je bilo to posestvo brez dolga, — brez vknjiženega namreč, in stari Znojilec bajè tudi drugih dolgov ni imel, ampak še kaj srebernega v skrinji in pri ljudeh okoli tudi kaj izposojenega.“

Imel je dva sina — Tomaža in Matevža, in ker mu njegova prezgodaj umrša žena hčere ni bila porodila, vzel si je bil tržaško rejenko v hišo. Krščena je bila že v najdenškem zavodu v Trstu na ne navadno ime Adelaida, in ker priimka ni prinesla na svet s seboj, dali so ga jej tudi tam; zvali so jo: Adelaida Adel. Doma pri Znojilčevih pa so imeli preokorne jezike, da bi pravilno izgovarjali to ime; — klicali so jo: Lajda.

Ta Lajda je vzrastla z domačima sinoma, s Tomažem in Matevžem, kakor vzrastó povsod kmetski otroci. Ti vse to prav tako veš, kakor jaz; saj sva tudi tako vzrastla.

Znojilec je umrl. Hrast ga je bil potrl, ker ga je nerodno sekal, in tri dni pozneje je ponesrečeni izdihnil svojo dušo. Prej pa je napravil oporoko. Tomažu je zapustil domačijo, Matevžu izgovoril dote tristo goldinarjev in Lajdi tudi dote petdeset goldinarjev. To je bilo tedaj mnogo.

Otroci so bili še mladi; Tomaž je sicer že izpolnil dvajseto leto, pa Matevž je imel sedemnajst in rejenka Lajda dvanajst let. Tomažu je jerob leta kupil ter ga oženil, Matevž in Lajda pa sta šla služiti. Doti njihovi je sodišče vknjižilo na Tomaževo posestvo, na prvo mesto se ve da, ker doslej tam nobenega dolga ni bilo.

To je bila torej prva vknjižba v zemljiški knjigi Znojilčevega posestva — prvo dejanje ali poglavje v romanu, v tragediji, katero ti pripovedujem.

Tomaž je gospodaril domá, dobro in slabo, kakor je letina našala, in kakor so mu oni srebernjaki prihajali, katere je terjal po očetu. Tudi dota, katero je bil priženil, pomagala je nekoliko časa. Pa denarja je bilo vender le vedno menj in čez par let je Tomaž že drugod na posodo iskal: malo sicer, pa — z dolgom je, kakor s samosévo konopljo, — pravi naš krčmar.

Tako je minilo šest let. In tedaj je usoda storila, da Znojilčev Matevž ni imel nobene službe ter je prišel domóv k bratu Tomažu. Za hlapca se je ponudil in ostal. Imel je triindvajset let.

Tam gori na Viševku, — Ti veš kje je, komaj uro od tod, — pri Brnotu služila je tedaj Znojilčeva Lajda. Osemnajsto leto je bila izpolnila — in Ti tudi veš, da je to krasno število: osemnajst let! Če imaš še kaj fantazije — misli si jo prav živo.“

„Prijatelj, ne bodi sentimentalen!“ šali se zdravnik. „Pripoveduj, pripoveduj —“

„Ah, prav kratko bode! Tukaj v trgu je bil semenj in popoldné je prišel, kakor drugi fantini, tudi naš Matevž sem doli z Znojila. Svojo pipo je tlačil ter gledal, kje bi si ceneje kupil kos sukna.“

„Oh, glej ga no — Matevža!“ ogovori ga zala deklica ter obstoji pred njim. „Od kod si pa Ti prišel?“

V jedni roki je nosila dva velika lonca, v drugi pa nekaj kosov usnja in par surovih podplatov. Stisnila je iste pod drugo pazduho ter pomolila Matevžu svojo rujavo, žuljavo desnico.

„Ej, Lajda, komaj sem te spoznal!“ dejal je le-ta, stisnil jej roko ter je ne izpustil. „Štiri leta se nisva videla.“

„Morda bo res štiri,“ smeje se ona, in Matevž se ni mogel nagledati njenih belih zob, malih usten in zarudelega lica.

Povedala sta drug drugemu, kje služita zdaj, kako je pri Znojilčevih, in kako pri Brnotovih, in kaj je kupila danes Lajda, in kaj misli kupiti Matevž.

„Pa za vino boš vender dal, predno se razideva?“ pravi deklica veselo.

„Če boš pila?“

Matevž je res dal za bokal vina, pa izpil ga je skoro sam. Spremil je deklico potem nekoliko pota.

„Pa k nam kaj pridi!“ dejal je, ko sta se ločila.

„Po píruhe morda!“

„No, le pridi!“

In šla sta na desno in na levo.

A Matevž ni čakal píruhov, ni Velike noči.

Semenj je bil v ponedeljek, in že v soboto večer proti polunoči je potrkal nekdo gori pri Brnotovih na malo okence v hramu, kjer je spala dekla.

Spoznala ni, kdo trka, toda čula ga je takoj. Trikrat, štirikrat je zaropotala mala, zatemnela šipa v oknu, pa deklica je le brez sape poslušala, kdo se bode oglasil. In sedaj je óni zunaj zašepetal nekoliko besedij, in že je bila iz postelje in pri oknu.

„Ko bi te kdo videl? Oh, pojdi, pojdi Matevž!“ šepetala je.

Pa on ni šel; proti jutru stoprav, ko je gozdni jeréb začel piskati doli v košatem bukovji. In prišel je zopet, — sleherni teden, — tako okoli polunoči, ter čakal, da je potegnil hladni jutranji piš. Šlo je že na pomlad.

Veliki ponédeljek je prišla Lajda res po píruhe na Znojilo; Matevž je bil tudi doma. Pa deklica ni bila nič kaj vesela, in tudi lice njeno, časih táko, kakor rudeči píruhi, katerih so jej dali v robec, ni imelo več te barve.

„Ali si bolna?“ vprašala je Tomaževa žena.

„Ah, ne, — pekli smo veliko,“ odgovorila je ona ter gledala v stran.

Matevž jo je proti večeru spremil čez hrib. Molcé sta korakala drug poleg drugega, in tudi Matevža je nekaj težilo. Pipo je vlekel, toda tobaka ni bilo v njej.

Doli pod klancem se je hotel vrniti.

Tedaj pa je Lajda postala, z rokama zakrila obraz ter bridko zajokala, da so jej solze kapljale med rujavimi prsti.

„Kaj ti je?“ dejal je Matevž, pa pogledal je ni ter z nogu brcal v brinjev grm, rastoč poleg steze.

„Saj veš — kaj!“ odgovorila je ihteč.

Matevž je zaklel, pa le v jedno mer suval s petó grm.

„Jaz bom šel stráni, na Hrovaško — ali kamor —“

„Pa jaz, — Jezus Marija!“

Jok je fanta razburil in smililo se mu je dekle: „Ej, kaj boš vzdihovala, — morda pa ni tako!“ dejal je, da bi utešil tudi svojo vest in skrb.

Lajda si je obrisala lice ter obrnila se navzdol po stezi.

Ločila sta se brez pozdrava, ne da bi se pogledala ali roki podala.

Matevž je nazaj gredé parkrat poluglasno prav grdo zaklel, vrhu hriba pa je zaukal, da je odmevalo od bližnjih bregov.

Leto pozneje pa ga ni bilo več doma; pravili so, da je šel na Hrovaško hraste sekat. Prej pa je bil z Znojilčevo Lajdo in z jerobom, katerega so bili postavili njenemu novorojenemu otroku, fantiču, — sklenil sodno poravnavo: odstopil je otroku svojo doto vknjiženo na bratovem posestvu, in s tem je bil rešen tudi vsega daljšega plačevanja. Jerob je vknjižil to pravico v zemljiško knjigo, — in tu imaš drugo intabulacijo na Znojilčevem posestvu, ali če hočeš drugo poglavje našega romana, pisanega v zemljiško-knjižnem izpisku. In tretje tudi ni izostalo.“ —

Doktor Sever je bil že pozabil svojo smodko ter je le poslušal.

„O Matevži do denasnjega dne ni bilo več ni sluha ni duha“ — „šel je po svetu, Bog ve kam“ — stara povest! Pravili so, da se mu je prav tako zgodilo, kakor njegovemu očetu: drevo ga je ubilo tam doli v Slavoniji. Pa za to se nihče brigal ni — saj ni imel premoženja.

Tudi Lajda je zdavnaj že umrla; sušica jo je pobrala; Bog sam vedi, katerim roditeljem se je bilo ubogi rejenki zahvaliti za življenje — za tako življenje, in za sušico?

Svojo doto je bila porabila v bolezni.

Ostal je sedaj še mali Lukec, njen in Matevžev sin. Krstili so ga tako, ker se je bil prav o sv. Luki porodil.

Tomaž ga je vzel na Znojilo; saj je imel fant denar pri njem in treba ni bilo obrestij plačevati, ako ga je sam oskrboval. To je tudi storil prav tako, kakor s svojimi otroki. Vsi vkup so po zimi za pečjo čepeli, po leti so pasli, — v šolo hodili in pozneje, ko so bili malo odrastli, tudi skupaj na vasi fantovali.

Z Znojilčevim premoženjem pa je šlo navzdol — rakovo pot. Mož ni pil, pomagati pa si vender ni mogel. Gozde je posekal, časih je vso žetev prodal — kar stoječo na polji, — obresti, katerih plačevati ni mogel, preobrnil je v glavnico, in tako je bil še komaj na površji, — da je še plaval, — dokler ga kak upnik ne porine v dno.

Predlanskim pa — Tebe še ni bilo tu v tem dolgočasnem kraju, — stegli so se fantje na Viševku, prav pri Brnotovih. Drug rod je sedaj tam, in tudi drugi rod je tja pod okna hodil in se pretepal. Pa usoda, usoda! Znojilčevega Lukca so ubili, — prav tam, kjer je nekdaj njegov oče vasoval. Se li ne šali usoda z nami? —

Lukec je bil mrtev, pa zapustil ni oporoke, za to pač časa ni imel. Toda premoženje njegovo je ostalo: onih tristo goldinarjev starega denarja, vknjižena dota njegovega očeta Matevža.

A Lukec je bil nezakonsk otrok, in tak nima družega zakonitega dediča, nego mater svojo; le-ta je bila pa že tudi mrtva. Torej zapade po naših zakonih premoženje êrarju, državni blagajnici, ali — cesarju, kakor pravi naš kmet.

In êrar se je res pobrinil za to dedščino. Po končani obravnavi je vknjižil svoje pravice do Lukčeve terjatve pri Znojilčevem posestvu, zapalo dedščino, kaduciteto imenujemo mi juristi tako stvar, — in potem je tožil za denar.

In ta vknjižba je tretji — zadnji del mojega romana ali če hočeš, moje tragedije.

Epilog še pride in ta je kratek: danes je bilo Znojilčevo posestvo pri zvršilni dražbi zarad te êrarove dedščine prodano. Jaz sem bil navzočen in pregledal sem zemljiško-knjižni izpisek — ekstrakt, in iz njega sem bral v kratkih treh vknjižbah to, kar sem ti pripovedoval. In ti praviš, da pri nas, v našem rokodelstvu ni poezije!

Prijatelja sta nekoliko časa molčala. Živo pripovedovanje odvetnikovo je bilo zdravnika genilo.

Doktor Pavlin pa si je vnovič tlačil pipo.

„Pozno je, pojdiva!“ pravi zdravnik.

Odšla sta počasi iz krčme in zaspana točajka je zaprla vežne duri za njima.

Temna brezmesčna noč je bila, pa nebo vender jasno, in brez števila zvezd se je lesketalo po njem.

„Kdo je pa kupil ono Znojilčevo posestvo?“ vpraša zdravnik zeváje.

„Jaz,“ odgovori odvetnik hladno; „kupcev ni bilo, in zato je šlo po ceni!“

„Ah — poezija, poezija!“ vzkliknil je zdravnik, in razšla sta se vsak proti svojemu domu.

Novejši pisatelji ruski.

Piše K. Štrekelj.

II.

Iván Sergêjevič Turgénev.

(Dalje.)

Turgenev se je seznanil z Bêlinskim kot pisateljem l. 1836. Tega leta so bile izšle Benediktovlje pesni, s katerimi se je napajala tedanja mladina ter se jih učila na pamet. Tudi Turgenev je bil velik čestilec tega pojeta. Kar zve, da je v „Teleskopu“ od nekega Bêlinskega — kritikana — izšla ocena omenjenih pesnij. Izenadejan je o tem, kar pravi kritik in ocena mu ne ugaja. Ali polagoma se vzbudi v njem estetiški čut ter napósled pride Turgenev do tega, da ni več bral Benediktova ter po polnem stopil na Bêlinskega stran, čegar ime mu od tedaj ni več šlo iz spomina.

Dovršivši kurz filološke fakultete peterburške l. 1837., odide Turgenev spomladi l. 1838. v Berolin, da bi tam nadaljeval svoje nauke. Vsega mu je tedaj bilo devetnajst let in davno že je sanjal o tem potovanji. „Prepričan sem bil,“ piše v uvodu svojim delom, „da si človek v Rusiji more pridobiti le nekoliko pripravljalnega znanja, studenec pravih vednostij pa da teče še le na tujem. Med tedanjimi učitelji peterburške univerze ni bil niti jeden, kateri bi mi bil mogel vzeti to prepričanje; da, celó profesorji sami so bili o tem preverjeni. In v tem nazoru jih je potrdilo tudi ministerstvo, katero je vodil grof Uvarov; ta je na svoje stroške pošiljal mlade ljudi na nemške univerze.“ V Berolinu je ostal Turgenev z malimi presledki skoraj dve leti. Tovariši njegovi so bili Stankevič, historik Granovskij, Frolov, katerim se je v drugem letu pridružil še sloveči radikalec Mihail Bakunin. Turgenev je poslušal filozofijo, stare jezike in zgodovino. S posebnim zanimanjem je študiral pri profesorji Werderji Hegelovo filozofijo, latinske starine pri Zumptu, in grško literaturo pri Boeckhu. Doma pa je moral mlatiti grško in latinsko slovnico, katerima se je na ruskih učiliščih le malo privadil. In vendar je bil jeden iz boljših kandidatov!

„Potovanje mladih ljudi na tuje,“ pravi Turgenev, „spominalo je na prošnjo Slovanov, naj bi jim Varjagi poslali poglavarjev. Vsak iz nas je čutil, da je naša dežela (ne govorim o domovini, ampak o naši moralni in intelektualni podlagi) velika in bogata, ali da v njej ni nikakega redú. Reči moram, da sem prav jasno spoznal vse slabe na-

sledke take ločitve od zemlje očetne, takega silovitega preséka vseh vezij in nitij, katere so me spajale s tem, od koder sem izhajal . . . ali nič ni pomagalo. Tisti krog, ako se smem tako izraziti, iz katerega sem jaz izhajal, krog posestnikov in robov, ni mi podajal ničesar, kar bi me bilo zadrževalo doma. Narobe, vse, kar koli me je obdajalo, vzbujalo je v meni čut upora, nejevolje. Dolgo nisem mogel omahovati; treba je bilo, ali v pohlevni udanosti pokoriti se starodavnosti, hoditi dalje po starem kolovozu, ali pa nenadoma odtrgati se, „vse“ pehniti od sebe, celo, ako bi imel izgubiti, kar je srcu najljubše in najbliže. In tako sem tudi storil . . . Vrgel sem se po glavi v „nemško morje“; kajti za dolžnost svojo sem si smatral, očistiti in prestvariti se; in ko sem se pozneje vspel iz tega morja, bil sem privrženec zapadnega bistva. Tak sem tudi ostal!“

„Ni mi na misli, obsojati tiste sovrstnike svoje, ki so krenili po menj radikalni poti proti svobodi, po kateri sem jaz hrepenel. Nisem mogel dihati istega zraka s tem, kar sem sovražil, bivati vkupe ž njim. Manjkalo mi je morda v to dovolj značaja. Zdelo se mi je potrebno, oditi od svojega sovražnika, da bi se v dalji bolje mogel pripravljati na napad. V mojih očeh je imel ta sovražnik določeno obliko, znano ime: ta sovražnik bilo je robstvo (krêpostnoe pravo). V tem imenu je bilo združeno vse, kar sem se odločil pobijati do konca svojega življenja; prisegel sem, nikdar ne sprijazniti se ž njim . . . To je bila hanibalska moja prisega in nisem bil jedini, ki sem jo storil. Da bi jo bolje držal, šel sem na zapad. Vender pa ne mislim, da bi mi bile zapadne simpatije odvzele razum za rusko življenje, rusko stanje in ruske oskodnosti. „Zapiski ohotnika (lovčevi),“ studije, ki so tedaj bile nekaj po polnem novega in so pozneje še marsikako obogatele, pisani so bili, ko sem živel na Nemškem — da, nekatere iz njih sem pisal v žalostnih urah dvojbe, ali naj bi se sploh še kedaj vrnil v domovino svojo. Ugovarjati bi mogel kdo, da ruski zrak, ki veje po njih, nima ničesar opraviiti z zahodnimi mojimi simpatijami, ampak da se je vkljub tem simpatijam in proti moji volji ohranil čvrst. Težko je, prepirati se o takih stvareh; jaz vem samó, da bi „Lovčevih zapiskov“ nikdar ne bil pisal, ako bi bil ostal v domovini. Dalje pravim, da nisem nikjer zadel ob tisto neprestopno mejo, katero hočejo nekateri bojazljivi, pa tudi nekateri pogumni, ali vender malodušni rodoljubi postaviti med Rusijo in ostalo Evropo — to Evropo, s katere narodi, jeziki in vero smo tako tesno združeni. Ali ni naše slovansko pleme po mnenji filologov in etnografov jedna glavnih vej indogermanskega plemena? In če se ne more oporekati vpliv Grecije na Rim, in vpliv oboju vkupe na romansko-germanski svet, zakaj se

torej smatra vpliv tega — kako naj rečem, rojenega, jednorodnega sveta na naš svet za nedovoljen? Smo li v resnici tako nesamostojni? tako slabi, da se nam je bati vsakega tujega vpliva in se nam je braniti z otročjo bojzljivostjo nečemu, kar nam vender prav nič škodovati ne more? Ne verujem tega, ampak narobe mislim, da bi se ruskega prahú, niti z nas zapadnikov, ne moglo oprati celó s sedmimi vodami! In kak ubožen narodič bi bili tudi v takem slučaju! Jaz sodim iz svoje skušnje: moje zapadne simpatije, katerim je povod življenje na tujem, nikdar niso mi branile, živo čuti za čistost ruskega jezika in ljubosumno paziti nanj. Naša kritika, ki me je premnogokrat in različno dolžila, nikdar ni me grajala, kolikor vem, zaradi nečistosti in nepravilnosti v jeziku ali posnemanja tujega stila.“

Temu programu, programu zapadnikov, katerega je Turgenev napisal kot uvod izdaji svojih del pri bratih Salavjevih l. 1868. v Baden-Badenu, ostal je zvest ves čas, odkar se je pokazal na polji literarnem do smrti svoje.

Vrnivši se v domovino, izda l. 1841. v „Otečestvennih zapiskah“ dve pesni: „Stari pomeščik“ (posestnik) in „Balada“, mrzla umotvora brez posebnega lastnega ognja. Ime mu je pridobila še le epična pesen „Paraša“, katero je brez svojega imena izdal leta 1843. Turgenev sam stavi „Parašo“ med tiste svoje spise, katere imenuje „mladostne grehe“. Posnemanje Puškina in posebno njegovega „Evgenija Oněgina“ razvida se povsod. To delo je še nedovršeno, zdaj elegično, zdaj ironično, v neko romantično meglo zavito. Zanimivo pa je zavoljo tega, ker se je po njem seznanil Turgenev z Bělinskim. Ravno pred svojim odhodom na kmete pride k Bělinskemu, in ne povedavši svojega imena, oddá jeden iztis svoje „Paraše“ njegovemu strežaju. Na kmetih ostane kaka dva meseca. Ko dobi majno številko „Otečestvennih zapisek“, najde v njej dolgo razpravo Bělinskega o svoji pesni. Bělinskij ga je presodil jako dobrodušno, in ga tako lepo pohvalil, da je Turgenev od tega bil bolj zmešan, nego vesel. „Ni mogoče,“ govoril je vedno in ko mu pride pokojni J. V. Kirěevskij v Moskvi čestitat za tako lep vspeh, brani se Turgenev svojega deteta trdč, da ni on pisatelj „Paraše“. Vrnivši se v St. Peterburg, odpravi se nemudoma k Bělinskemu in njiju znanje se je pričelo. Kmalu potem odide Bělinskij v Moskvo ženit se in ko se vrne, naseli se na kmetih v Lesnem; Turgenev si najame letiše v prvem Pargolovi in do jeseni obiskuje skoraj vsak dan Bělinskega. Obljubil si ga je bil iskreno in tudi Bělinskij mu je bil prijazen. Odslé je bil skoraj vedno združen ž njim do leta 1847., ko se je bil za več časa odpravil „za mejo“, na tuje.

Kakor je Turgenev v „Paraši“ posnemal Puškina, tako se je v pesni „Pogovor“, ki je izšla l. 1845. oslanjal na Lermontova. Tem delom v zbranih svojih spisih pesnik ni dal mesta; rekel je sam, da občuti „neko nedoločno, skoraj fizično mrzost proti svojim rimanim delom in da niti sam nima kak njih izvod, ampak, da bi Bog vé kaj rad dal, ako bi sploh nobenega ne bilo na svetu.“ Tudi Bêlinskij je bil proti „Paraši“ kmalu ohladel; ni mogel pesnika vzpodbujati, naj bi pel take pesni, kakor „Paraša“.

V leto 1846. padejo prve Turgenevlje povesti v prozi. Že iz teh se nam kaže velik njegov dar za pripovedovanje; vsebina jim je sicer nekoliko odurna in trda, ali karakteristika že precëj natančna in srečna. Pa tudi ta dela pesniku samemu niso ugajala in dasi je pesnik z njimi, namreč s „Tremi slikami“ (1846), „Židom“ (1846), „Pretepinom“ (1846) in „Petuškovom“ (1847) bil na pravi poti, vendar je mislil popustiti po polnem te literarne poskuse. Ali leta 1847. je bil z nova osnovan, to je, kupljen je bil od P. A. Pletneva mesečnik „Sovremennik“, okrog katerega so se bili zbrali najboljši pisatelji. Samó na prošnjo urednika J. J. Panajeva, ki ni imel s čim izpolniti oddelek za „razne stvari“ v 1. številki, dá mu Turgenev črtico, nazvano „Hor in Kalinič“, kateri je Panajev pridejal pristavek „iz lovčevih zapiskov“, da bi v čitatelji vzbudil večje zanimanje. Ta mala studija je kazala naturo in resnico in vsled tega vzbudila veliko senzacijo pri vseh ruskih bralcih. Velik njen uspeh vzbudi pisatelja, da napiše še več enakih obrazov, kateri niso menj ugajali. Najedenkrat je postal Turgenev, ki je poprej posnemal Puškina, Lermontova . . . , po polnem samostojen in izviren talent, katerega so počeli posnemati drugi.

Za „Horjem in Kaliničem“ je prišla v „lovčevih zapiskih“ še cela vrsta obrazov, katerih je Turgenev največ dovršil v Parizu od l. 1847. do 1849., kjer je preživel tudi dobo februarne revolucije. Leta 1852. izšla je cela zbirka ter kmalu preložila se na različne jezike evropske. Vender nahajamo v poznejših zbirkah takih zapiskov, ki so kasneje napisani, n. pr. „Izlet v pokesje“, „Živi ostanki“ i. t. d.

„Lovčevi zapiski“ se ne morejo sploh imenovati povesti, ampak so samó nekaki obrazi ali črtice, pri katerih je pazil pisatelj bolj na invencijo, nego li na to, da nam podá umetniški dovršenih del. Vsebina je tem obrazom glavna stvar in ugaja nam po svoji naravnosti in skromnosti. V dovršenih slikah se nam tukaj kaže posebnost dva elementa, človek in obdajajoča ga priroda. Največje vrednosti so tisti obrazi, v katerih sta ta elementa tesno združena. Oglejmo si najprej kako slika Turgenev naravo.

Tesneje, nego se ovija bršljan okoli hrasta, oslanja se na naravo naš pisatelj. Kakor naroden pesnik sploh, izgublja skoraj svojo individualnost. Povsod ima odprte oči, odprto srce in zato vidi bujno in pisano življenje naravno, zato razume, kako ona diha, žije in klije. Pesnik občuti v njej nepopisno ugodnost, kakor postrv v bistrem pogorskem potoku, in ravno zato občuti tudi bralec to isto ugodnost. Pri tem pa pisatelj nikdar ne zaide v tisto pusto in neslano personifikacijo narave, kakeršna je mnogim nemškim in za temi tudi slovenskim opisovalcem prirode priljubljena: Turgenevu je narava veličastna, ker ne pozna ni ljubezni, ni sovraštva, ker z isto ravnodušnostjo ravná s peščenim zrnom na produ bistre reke, kakor s črvom v prahu in s človekom! Te ravnodušnosti narava nikdar ne izgubi, naj tudi nastopijo taki slučaji, o katerih zazveni naša duša od žalosti in bolečin. Te naše žalosti, teh bolečin, in ako hočemo — veselja, narava ne mara; ako hočemo svoje čute prenesti v njo, neče o njih nič vedeti in z nami ravná kljubu žalosti, bolečinam, veselju tako, kakor s peskom na produ! Držeč se teh načel, prišel je Turgenev do tega, da ne pozná prav nič sentimentalnosti, s čimer vsaka črtica neizrečeno mnogo pridobi in postane tem veličastnejša. Pa ne le realne, ampak tudi določne in ostre so te slike. Turgenevu zadostuje par črt in pred seboj imaš najlepšo krajino; v podrobnosti, kakor n. pr. Stifter se le redkoma izgublja. In nad vse je izlil pesnik svoj prijazni, pristrčni duh, kakor je Bog Adamu, ko ga je iz ila naredil, vdihnil neumerjočo svojo dušo. Le pogledjte, kako nam slika solnčni zahod v gozdu, spomladi — v obrazu „Jermolaj in mlinarica“, ali soparno poletje v nasprotji z dobrodejno gozdno senco — v obrazu „Kasjan s Krasne Meče“! Bralcu se zdi, da vidi, kako se temne sence vedno bolj vzdigajo, da sliši, kako ponehavajo gozdne pevke žvrgoleti, da občuti, kako dobro mu dé, da je stopil s prašne ceste v tihi hladni gozd. Da je pesnik vse te slike obdal s čarobnim koloritom, s katerim slika n. pr. Gogolj maloruske stepe v „Tarasu Bulbi“, s tem je ceno svojim obrazom še bolj povišal.

Kakor je Turgenev po polnem objektivni opazovalec narave, ravno tako čisto podaja nam v „lovčevih zapiskih“ značaje ljudij. Kaže nam samo resnico, brez vse subjektivnosti, in ravno s tem je začel najvšepešnejši boj proti robstvu, tisti pošasti, katero je tako zelo sovražil. Ta objektivnost v risanju značajev je bila najhujše, najnevarnejše orožje proti omenjenemu zlu. V „lovčevih zapiskih“ je odgovoril vprašanju o potrebi reformacije s tako odločnostjo, da se jej noben blágo in dobro misleči človek ni mogel več ustavljati. Turgenev ni predigal proti robstvu, kazal je le na slabe učinke takega zatiranja ljudskega. Zdrava

narodova moč je bila zavirana od despotizma, da bi razširila svoje krepke peroti. Turgenev je sam v obitelji svoji v tem oziru videl marsikaj, kar mu je vzbujalo kri in utrjevalo prepričanje, da se to nesrečno stanje mora končati. Hrepenel je po popolni človeški dostojnosti, ali kako jo doseči, dokler ni strta veriga robstva, dokler niso odpravljeni laži-voditelji in laži-učitelji narodovi? Globokočutnemu pesniku krvavi srce, ko vidi, da se zapravlja toliko zdravega materiala, ali v svojih obrazih stvari opisuje tako, da se človeku zdi, da on neče ničesar dokazati, ničesar zahtevati; on podaja s tisto mirnostjo in stvarnostjo podobe nesrečnega stanja, kakor riše n. pr. mirno in stvarno Vereščagin ilustracijo k znanemu poročilu: Na Šipkinem prelazu je vse mirno! In ravno s temi zvestimi obrazi resničnosti dosegel je Turgenev več, nego nekateri socialno-politiški pisatelj z debelimi razpravami. Saj je obče znano, da je pokojni car osvoboditelj jako rad prebiral te Turgenevlje proizvode in iz njih napajal si dušo z ljubeznijo do robov in dvorovih.

(Dalje prihodnjič.)

Književna poročila.

VI.

„Četrto berilo za ljudske in nadaljevalne šole“,

sestavil Peter Končnik. Velja vezano s platnenim hrbtom 60 kr. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. — 328 stranij v osmerki.

Ako hočemo svoje šolstvo dobro urediti, ako hočemo imeti od njega v primeri toliko koristi, kolikor stane, treba je pred vsem drugim, da podamo naši šolski mladini dobrih knjig. Kakor Slovenci v drugih strokah napredujejo, tako se tudi naše šolstvo v obče zboljšuje, zlasti v onih krajih, kjer se narodno načelo ne izpodriva. V narodnih šolah so dobre šolske knjige v domačem jeziku živa potreba. V tem obziru smo pa dolgo časa bili na slabem. Novi šolski zakoni so že pred petnajstimi leti tudi slovenskim šolam naložili večjo nalogo. Učitelji pa tem terjatvam nikakor niso mogli zadostovati; z jedne strani so pogrešali potrebnih slovenskih knjig za nove predmete, z druge strani so jim ponujali nemške knjige, in sicer ne samó za nemški jezik, ampak tudi za realistične predmete. Da niso s tem koristili ne učiteljem, ne šoli, to je jasno, kakor beli dan. Začetkoma so si

pomagali iz te zadrege pojedini slovenski učitelji sami ter izdali nekaj drobnih knjižic za realistične predmete. Napósled je pa vendar slavna vlada uslišala klice slovenskih učiteljev po boljših berilih, kot najvažnejših in najpotrebnejših knjigah ljudske šole. Začela je izdajati v svoji zalogi šolskih knjig nova slovenska berila, in sicer je izšla najprej „Začetnica s prvim berilom“, potem „Drugo berilo“ in pred tremi leti „Tretje berilo“. Sestavljenje „Začetnice“ je bila slavna vlada povérila dobremu učitelju mladine, g. Miklošiču v Mariboru. Spisovanje in uredovanje „druzega, tretjega in tudi pričujočega, četrtega berila“ je pa izročila g. Petru Končniku, sedanjemu gimnazijskemu ravnatelju v Celji. Kakor kaže vspeh, bilo je ministerstvo tudi pravo pogodilo; g. Peter Končnik je bil mnogo let okrajni nadzornik slovenskih šol na Štajerskem, potem profesor na c. kr. učiteljski v Gradci. V teh službah se je torej neprenehoma moral pečati z ljudskim šolstvom, katerega potrebe so mu bile zaradi tega dobro znane. — Dobro se tudi seznanivši z načeli, po katerih so sestavljena berila nemškega naroda, ni mu bilo težko, lotiti se uredovanja slovenskih beril, zlasti, ker se je bil, kakor vidimo iz gotovega njegovega dela, odločil porabiti vse, kar mu je slovenska literatura mogla primernega ponuditi.

Kakor je pri novih učnih načrtih za ljudske šole povsod v Avstriji obveljalo pedagoško načelo, da se učna tvarina podaja mladini v tako imenovanih „koncentričnih krogih“, tako sta osnovani „Drugo“ in „Tretje“ berilo, dosledno pa tudi Končnikovo „Četrto“ berilo po tem vzoru. Kakor sta prvi berili razdeljeni na poglavja, v takih knjigah primerna, tako tudi pričujoče novo berilo. Obseza namreč v prvem poglavju: povesti, popise, pesni in pregovore; v drugem ima slike iz zemljepisja, v tretjem črtice iz prirodoznanstva; četrto poglavje obseza prirodoznanstvo s posebnim ozirom na kmetovalstvo, peto „človek in človeško društvo“ in šesto poglavje ima slike iz zgodovine.

Prvo poglavje, katero obseza gradivo (berila, pesni) z moraličnimi nauki ni posebno obširno (kar bi bilo z ozirom na važnost predmeta skoro želeli, če bi le ostala velika tvarina to dovolila), a kar se v tem oddelku nahaja, je pravo jedro vzvišenih svetov, sicer ne ravno za lehkožive mlade otroke, marveč za duševno zrele in pametne dečke in deklice, mladeniče in dekle. Večji del knjige, namreč petero poglavij je pa namenjeno največ v zboljšanje materialnega blagostanja ljudstva in razširjanje praktičnih znanostij.

V drugem oddelku je lepa vrsta zemljepisnih slik in v obče zemljepisnega gradiva. Med drugo tvarino nahajamo tu jedernate opise: Celovca, Gradca, Ljubljane, Trsta in Dunaja.

Čitajte te krepke poteze, mora domoljub nehoté vzdihniti: ali pa bode slovenska mladina, ki je raztresena nekoliko tudi v teh mestih, brala popise teh mest, katera ima priliko poznati tudi iz svoje skušnje?! Ali se bode vsaj po Ljubljani ta knjiga hitro razširila, zlasti po dekliških šolah, kjer je mrgolelo do zdaj vse polno raznovrstnih nemških beril, češ, slovenskih ni. —

Pri tretjem poglavju je veliko tvarine iz fizike in kemije, in kakor se nam dozdeva, več izvirnega, (tudi drugod to opazujemo), zlasti iz peresa profesorja Hauptmanna. Kolikor smo pri prvem pregledu razsoditi mogli, nahaja se tudi pri tem oddelku mnogo praktičnega, na priliko 62. berilo „navadni stroji“ ali pa 66. „pumpe“. Druga berila v tem poglavju se pa nam zdé zelo teoretične veljave, na vsak način pa tako težka, da bode moral učitelj v fiziki sam dobro podkovan biti in sam to tvarino dobro premeti, predno jo bode razlagal v šoli. Sicer pa priporočamo slehernemu slovenskemu učitelju, da si omisli to knjigo in jo pridno študira.

Tretje poglavje stavi dober temelj četrtemu, kajti v njem se razlaga veliko kemičnih prvin in nekaj o spojinah, da se more umeti kmetijstvo, katero se poleg rudništva in živalstva kaj obširno razlaga v jako velikem četrtem razdelku, katerega smatramo za najimenitnejšega v slovenskih nadaljevalnih in ponavljalnih šolah. Kakšne vrednosti so tu nakupičeni, a dobro razloženi nauki iz vseh panog kmetijstva, razvidimo takoj na prvi pogled; tem bolj pa se o tem prepričamo, ako beremo imena pisateljev (pri živalskem prirodoopisu Erjavec, pri vinoreji Jamšek, pri sviloreji Bollè, pri pogozdovanji Povše i. t. d.); če pa še povemo, da je ta oddelek šel tudi skozi roke naših dobro znanih kmetijskih strokovnjakov, potem mislim ne bomo našli čitatelja tej knjigi, kateri bi jej ne zaupal. In to je silno imenitno, da se bodo slovenski učitelji tudi kmetijske vsebine te knjige smeli tako držati, kakor se opira duhovnik na izreke sv. pisma. — Kaj po volji mi je tudi zadržaj petega oddelka, ki se ozira kaj primerno na obrt in kupčijo ter druge potreščine v vsakdanjem življenju. Jako sem bil vesel, ko sem zapazil v tem poglavju iz mnogo zaslužnega „Vrtca“ posnete spise o krojaštvu, čevljarstvu, klobučarstvu in drugih obrtov, na katere spise sem že svoje dni sam mislil, ko sem nameraval sestaviti novo berilo, katerega dela se mi zdaj — hvala Bogu — pač ni treba več lotiti. V tem poglavju so še druge prav mične, pa tudi koristne drobtine, na priliko: slamnikarstvo, steklo, preja in tkanina, novci, bankovci, sodružja, zavarovalnice i. t. d.; še celo „domače lekarne“ ne pogrésaš.

V šestem oddelku nahajamo poleg nekaterih navadnih zgodovinskih slik tudi nekaj tacega zgodovinskega gradiva, katero se dotika slovenskih

krajev in pokrajin, na priliko „pridruženje Trsta k habsburškej hiši“, „bitva pri Sisku“, „na Predelu“, na dalje životopisi: Slomška, Janežiča in Tegetthofa. Pretežak spis se nam pa dozdeva prvi v tem oddelku, namreč 147. b., ki govori v jako učenih potezah o „imenitnosti domače zgodovine“. Da se tak sestavek umeje, mora biti človek že klasično izobražen. —

V obče pa smo z vso osnovo in z vso vsebino te nove šolske knjige jako zadovoljni; imamo jo in hranili jo bomo kot dragoceno novoletno darilo, kajti izšla je bila knjiga ravno proti koncu starega leta 1883.

To „četrto berilo“, ki ima — kar bi bil skoraj pozabil povedati — tudi pesniške izdelke najboljših slovenskih pesnikov (seveda po nekod za mladino predelane ali okrajšane): S. Gregorčiča, Stritarja, Cegnarja, Vilharja, Levstika, Levca in drugih — je prava enciklopedija vseh za slovensko odrastlo mladino in tudi za druge odrasle ljudi potrebnih naukov. G. direktor Končnik je s svojimi berili pokazal, kako dobro pozna prave potrebe naše slovenske ljudske šole; zaradi tega se pa tudi veselimo njegove slovenske slovnice za iste šole, o kateri se govori, da bode tudi v kratkem izšla v c. kr. založbi šolskih knjig. Da bi nam kmalu došla!

Ivan Lapajne.

Nove muzikalije.

II.

„Živel slovenski Schubert, živel slovenski Beethoven! Ti vrli skladatelj žive, ognjene fantazije, ki združuješ s svojo redko muzikalno nadarjenostjo dovršeno šolo; Ti si v glasbi, katero temeljito umeješ, narodu to, kar je S. Gregorčič v poeziji. Ti si zvezda prve vrste na obzorji slovenskega muzikalnega neba. Ako tudi več ne pišeš, zagotovljena Ti je zaslužena slava vsacega domorodca na veke s to Tvojo prvo knjigo, katero hoče hvaležni narod imenovati svojo — svojega vrednega sina izvrstno delo. Ponosen sem, da morem reči: Notranjec Ti, Notranjec jaz.“ Take in jednake misli so me naudajale pregledujočega to knjigo izvrstne muzikalne tvarine. Da bi mogel to knjigo prav oceniti, treba bi mi bilo pisati debelo brošuro; ker pa tega ne utegnem, hočem ob kratkem izpregovoriti o njej.

Vso tvarino je g. skladatelj razdelil na štiri dele: V I. je 6 samospenov s spremljevanjem glasovira; v II. je 13 moških in v III. delu 5 zborov za mešane glasove, IV. del obseza skladbe za klavir. a) Samospevi: 1. „Mornar“ je krasno delo, polno energije in ognjevit fantazije.

Spremljevanje bilo bi morda na mestih, kjer se spremlja s polnimi akordi, premočno; zato pa je treba krepkega baritona. 2. „Kam“. Kompozicija jednaka prvi; polna živosti — ognja. 3. „Ružici“. Lepa pesen, označujoča v obilni meri slovansko glasbo. 4. „Ukazi“. Vzglede samospeva v čustvu, deklamaciji in spremljevanji. 5. „O zakaj si se mi vdala?“ Krasna. 6. „Nezakonska mati“. Jeden najlepših samospevov, kar jih poznam — biser. b) Moški zbori. 1. „Moja ladja“. Krasen, pomenljiv zbor. Skladatelju je živa fantazija bogato tekla. 2. „Pobratimija“. Prava zvezna „Bundeslied“, kakeršnih je malo. 3. „Bliedi mjesec“. Lepa — Riharjana! 4. „Slavjanska“. Muzikalna sladorna voda. 5. „Na Velebitu“. Lep, veličasten zbor. 6. „Ti borno srce“. Milobna, krasna. 7. „Karanfilu“. Lep vzgled jugoslovanske glasbe. 8. „Narodna poputnica“. Burna, slovanska glasba. 9. „Naša zvezda“. Vredna, umetna glasba. 10. „V kolo“. Krasna. 11. „Ne udajmo se!“ Stara, znana. 12. „Tri čaše“. Prekrasna. 13. „Slavnostna kantata“. Jedini zbor, v katerem je dosti lepe glasbe, a tudi pomanjkanja originalnosti. c) Mešani zbori. 1. „Domovini“. Prav lepo izrazuje domovinske čute. 2. „Uzor“. Prav čedna. 3. „Ustaj!“ Izrazna, polna lepoglasja. 4. „Pod oknom“. Lep, veličasten zbor, ki utegne izpodriniti Fleischmannovega, ki je nemškega duha. 5. „Po jezeru“. Stara, znana domačinka. d) Skladbe za klavir. 1. Spomenice, tri številke; 2. Sarafan — Parafraza. 3. Fantazija. 4. Po jezeru. 5. Balada. 6. Meditacija o šesti predigri S. Bachovi za violončel, harmonij in klavir.

Kakor se skladatelj kaže v svojih samospevih in zborih poln žive fantazije, v toliko večji meri smem to trditi o njegovi klavirski glasbi. V veliki zadregi sem, kateremu komadu bi dal prednost. Menda se ne motim, ako stavim v prvo vrsto balado, potem fantazijo in parafrazo. Trdim iz razlogov, ki jih lahko dokažem, da je vsa klavirska glasba polna slovanskega duha. V taki meri izraževati notranje čute na klavirju je ne navadno, možno le mojstru, strokovnjaku, kakeršen je naš skladatelj v vokalni in instrumentalni glasbi.

Kot posebnost Vilharjevega zloga zabeležujem to, da rad dela krive izvode*), potem pa septakorde na fermatah; to dela glasbo nekako tekočo, teatralno — vzvišeno. Čudno se mi zdi, da skladatelj v 10.—11. taktu „Bliedi mjesec“ septime ni razvezal, nego je ž njo neokretno poskočil; to je vsekdar pogrešek. Jednak pasus se nahaja v zboru „Na Velebitu“ od 42. do 43. takta. V nekaterih mestih se nahajajo harmonične neravnosti in nepripravljene septime. Vse to pa strokovnjak lahko popravi. Knjiga bodi živo priporočena!

Danilo Fajgelj.

*) Kriv izvod (Trugschluss) ni napaka, ampak glasbena oblika mogočnega učinka.

Josip Gódina-Vrdélski †.

Različni odnošaji so krivi, da v minulih časih niso tržaški okoličani radi pošiljali svojih otrok v mestno šolo, kajti v okolici jih ondaj ni bilo. Odvrčalo jih je od njih uboštvo, nevednost in kriva misel nekaterih roditeljev na kmetih, da je šola postranska reč, katera naj se stoprav čisla in obiskuje, kadar otrokom ni več najti drugega opravila.

V takih razmerah se je porodil iz kmetjskih roditeljev Josip Gódina na Vrdéli, vasi na vzhodni strani tržaškega mesta, dné 20. marcija 1808.*) l. Očetu je bilo ime Anton, materi pa Marija. Imela sta šestnajstero otrok, ostalo jih je živih do leta 1813. samó šestero, hčeri Antonija in Marija, in sinovi Andrej, Ivan, Josip in Matej. Roditelja nista znala niti pisati, niti čitati. Oče, pameten in prebrisan mož, izgubi svojo ženo dné 4. junija 1816. l. ob veliki lakoti.

Šestletnega dečka Josipa sta učila laški čitati Tomo Gódina po domače „Mažile“ in neki furlanski zidar Fronjo. Zeló nadarjeni deček dobi veliko veselje do čitanja, a po máterini smrti se njega oče 1819. l. oženi, ter pride mačeha v hišo. Josip je moral iti z doma služiti k ujecu Luki Vatovcu, ki je imel in čital slovenske pobožne knjige. Po mnogih prošnjah se dečku posreči, da mu ujec dovoli jeseni 1821. l. obiskovati mestno šolo na „stari Reni“. Ko mu prva mačeha umrje, pride druga, Marija Šošič v hišo 1823. l. in ž njo tudi on. Ta mu je bila prava mati in skrbela je zanj, kakor za svojega sina. Mačeha Marija (Marina) je želela, ker je bil deček v normalki vedno prvi, da postane Josip duhovnik; zato ga pošlje 1825. l. v Koper v latinske šole, kajti v Trstu jih tedaj še ni bilo. Pozneje pride na goriško, ljubljansko in zopet na goriško gimnazijo, kjer zvrši latinske šole 1831. l., poezijo in retoriko pa 1834. l. Za časa gimnazijskih študij je potreboval le malo od doma. Tržaški magistrat mu dovoli stipendijo 70 gld. na leto, nekoliko si prisluži sam s poukom družih dijakov.

Goriški profesor Filip Jakob Rechfeld (Čeh po rodu) preskrbi mu pri nekem Schwabu v Gradci mesto domačega učitelja, tako mu je bilo možno obiskovati pravoslovna predavanja na vseučilišči. Bogoslovje, pravi sam, ni bilo zanj, ker je nekoliko bolehal, nekoliko se ni ujemal z njegovimi nauki. Tu se seznani s Fr. Miklošičem in Gorenjcem Sokličem. Končavši pravoslovne nauke v Gradci 1837. l. se vrne v Trst ter stopi v sodno službo, kjer ostane leto dnij.

*) Kleinmayr: Zgod. slov. slov. pag. 201. ima napačen podatek.

Meseca maja 1839. l. prestopi v finančno službo v Trstu, kjer se mu je obečalo boljše mesto, nego li pri sodišči. Leta 1840. gre v Dobrovnik službovat, kjer se prvič oženi z gospodično Kristino Schimpfovo, hčerjo okrajnega zdravnika. Dve leti pozneje ga prestavijo v Splet. Tu mu umrje 1843. l. na drugem porodu neizmerno dobra Kristina. Meseca avgusta 1845. l. pride iz Spleta v Trst; od tod ga prestavijo v Tržič (Monfalcone) in 1846. l. se v Gorici drugič oženi s Frančiško, hčerjo advokata Ig. Kocha iz Gradca. Leta 1848. gre zopet koncipijent v Splet. Leta 1851. se vrne v Trst; od tod gre 1853. l. v Koper, kjer mu 1855. l. umrje druga žena in sin Franc, in za njimi je šlo kmalu vseh njegovih šest sinov; tu se oženi tretjič 1856. l. ter gre 1858. l. v Celovec, od koder se vrne 1863. l. v Trst, kjer pa poslednjič ostane ter stopi v pokoj višji finančni komisar meseca februarja 1875. l.

Iz navedenih podatkov vidimo, da je Gódina že študent po gostem menjaval gimnazijo, pozneje pa svoja službena mesta. To večkratno predstavljaje je zakrivil Gódina največ sam. Dijak je bil s svojimi profesorji mnogo potov v laseh, uradnik pa s predstojniki. Kakšen je bil mož, naj sam govori. On piše*) „Bil je Josip užé od otročjih let medlega ali suhega života, pa bledega in upadlega obličja; pravili so mu ravno zató po navadi „suhi péték“, in včasí tudi „spítek“ (sicer šaljivo, se vé da); bil je lahke in vroče krvi in tèmaste glave. Ker je bil sam vselej nenaavadno ojster gospodár, čèrtíl in zaničeval je od nékedaj brez usmiljenja vsacega, zlasti manj premožnega, ki nije bil ali nije hotel tak biti — ki je rad zapravljjal, — in takó na beraško palico prihajal; — take narave, take kerví bil je on. Tèrdili so sicer marsikatèri, saj kakor je Josip po sreči zvedel, da je on strášan ožurník.***) Pa kedó je vender ožurník? Gotovo le tisti, ki neprestano in nezmérno po denarjih hrepeni, jih le nakupčava in skèrbno zapira, pa še se bi skoraj ničesa ne, ali saj malce privoščuje, ki nosi po navadi le kako slabo in sméšno obléko postarišne šege“ itd.

Rekli smo, da je bil Gódina zeló nadarjen, a bil je tudi zeló varčen gospodar. Že dijak se priučil laškemu, francoskemu in angleškemu jeziku; poslednjemu jeziku se je učil tudi pod M. Čopom v Ljubljani in s Sokličem v Gradci.

Bivajoč v Dalmaciji, seznaní se do dobrega s srbsko-hrvatskim jezikom. Leta 1851. je nameravala vlada uvesti na realki v Trstu srbsko-hrvatski jezik učnim predmetom. Po želji vladnega svétnika, duhovnika Becka, dobrega Slovana, poučevati bi bil imel Gódina omenjeni jezik. A ko to zve višji svétník Fluck, razbije se vse, in Gódina dóbi ime panslavista

*) „Živenje Josipa Gódina-Vrdélskega“ str. 150.

**) Ožurník = skopuh v tržaški okolici.

ter gre 1853. l. kakor že rečeno v Koper. Ker mu pouk na realki izpodleti, loti se z vso navdušenostjo slovenskega pisanja. Pridno dopisuje „Novicam“, pozneje „Napreju“, „Glasniku“ in nemškemu, v Celovci izhajajočemu listu: „Stimmen aus Innerösterreich“, ki ga je urejal And. Einspieler. V Spletu je izdajal 1843. l. v mesečnih sešitkih vlaško knjigo: „Manuale delle leggi sul bollo e sulle tasse“, 590 strani obsežajočo knjigo.

Gregor Jéreb.

(Konec prihodnjič.)

Slovenski glasnik.

Slovenska književnost. Dva nova časopisa smo dobili Slovenci s 1. marcijem. Prvi je „Zadruga“. List za razpravo národno-gospodarskih vprašanj. Glasilo zveze slovenskih posojilnic. Namen mu je, vzbujati ustanovitev narodnih denarnih zavodov, stvarno in zvedeno razpravljati njih koristi in dajati navode za primerno poslovanje z ozirom na razmere čase i. t. d. ter kazati Slovincem, kako jim je izdatno rabiti vse koristi združnega zakona z dné 9. aprila 1873. l., da se združništvo razširi tudi med druge predele gospodarskega življenja. Izdavatelj in lastnik „Zadruga“ je Mihael Vošnjak, urednik Maks Veršec. List izhaja v Celji po jeden pot na mesec ter stoji za celo leto 1 gld. 50 kr. — Drugi novi slovenski časopis je dnevnik „Ljubljanski List“. Večerna priloga nemškemu vladnemu listu. Založnik mu je tiskar Bamberg v Ljubljani, glavni urednik prof. Šuklje. Celoletna naročnina znaša v Ljubljani po 6 gld., zunaj Ljubljane po 10 gld.

Pregovori. Na Dunaji založila britanska in inozemska sveto-pisemska družba, 1883, 16, 50 str. Natisnil Adolf Holzhausen na Dunaji. Cena 6 kr. — „Ljubljanski Zvon“ sploh rad naznanja vsako novo delce slovensko; zato mislim, da mu nihče ne bode zameril, ako svoje rojake opozarja tudi na to knjižico. Kakor lani na svetlo dani „Psalmi“, tako so tudi „Pregovori“ pisani v lepem, priprostem jeziku.

Nesrečnica. Ivan S. Turgenev. Poslovenil J. P. To je najnovejši (8. in 9.) snopič Krajčeve „Narodne biblioteke“. Cena mu je 30 kr. Izmed vseh dozdanih Turgenevljih prelagateljev slovenskih nam poleg Jos. Remca še najbolj ugaja g. J. P., ki je že več ruskih stvari preložil in objavil v listku „Slov. Naroda“. Vsaj pozná se mu, da prelaga res po ruskem izvirniku, a ne po nemških in hrvatskih prevodih. Zanimiva povest Turgenevlja „Nesrečna“ je brez dvojbe najboljšo delo, katero nam je do zdaj objavila „Narodna biblioteka“, kajti „Kranjska Čbelica“ je zanimala pač literarne kroge, a ne večjega občinstva. Želimo, da bi g. Krajec svoje podjetje v tem zmislu nadaljeval. Najnovejši zvezek pa toplo priporočamo, ker je res vsega priporočila vreden.

Mlada leta. Našej deci napisal Josip Gradačan. Ob piščevih troških natisnili J. Blaznika nasledniki. V Ljubljani 1884, 8, 48 str. Cena 20 kr. (po pošti

22 kr.) Dobiva se knjižica pri bukovezu Bonači na Poljanski cesti št. 10. Kdor si naroči 10 iztisov, dobi jih poštne prostih; kdor si jih naroči 20, dobi še dva iztisa za vrhovnjo. — Drobná knjižica obseza ta poglavja: Prihod kraljice — Na domačem holmci in na visoki gori — Na senu — Pod smreko — Ulnik — Domá — Na potu — Vrh hruškovega drevesa — Kako se jazbecu kuri — Kako je človeku pri srcu, kadar prvič dihurja sreča — Prosece — Otroci in ptice. — Vsi ti slikoviti obrazi iz prirode, iz dijaških let in iz priprostega domačega kmetkega življenja nam razodevajo globoko čutečega in vestno opazujočega mladega pisatelja. Kar še pogrešamo v teh slikah, to upamo, da pisatelju prinesó — leta in izkušnje. Pisava je priprosta, a prijetna, pravilna, izvzímši nekatere male hibe (ebrano, netrúdljivo, srebrn, kopni, jetnik, k domačem ognjišču i. t. d.) Tudi Blaznikova tiskarna se je pobrinila, da je dala knjižici prav lepo vnanjo obliko.

Ženitne ali svatbine navade in napitnice z godčevskim katekizmom iz slovenjbištriške okolice na Štajerskem. Zapisal Lovro Štepišnik. Maribor. Tisk in zaloga J. Leonova. 1884. — Poznanje narodnih običajev in navad so kulturnemu zgodovinarju velike važnosti; kajti iz njih se dá presoditi mišljenje, čutje, izobraženje in poetična nadarjenost kakega naroda. Slovenci smo doslé še vse premalo nabirali narodno blagó. Koliko lepih staroslovanskih šeg in navad se nahaja v posameznih krajih naše slovenske domovine, ki še niso znane širšim krogom! Skrajni čas bi že bil, da bi začeli zapisovati vse posebne šege in navade v raznih slučajih! Koliko dobrih zrnec bi oteli pozabljenju in s tem podali bodočemu pisatelju kulturne zgodovine slovenskega naroda potrebno gradivo. Za tega delj nas mora razveseliti vsaka taka drobtinica, ki nas seznanja z narodno šego. Razveselilo nas je tudi imenovano delce, in to tem bolj, ker je pisatelj, kakor čujemo, priprost mlinar na Štajerskem. — Spis začčenja z znano narodno pesnijo: Moj oče so že stari — Oj, jaz sem pa še mlad — Kmetijo mi b'(o)jo dali — Oženil bi se rad. — Za tem je opisana navada „predženitovanjske dobe“. Mladenič, ki se hoče oženiti, pošlje zgovornega moža k dekletovim roditeljem. Tem pové, da bi nekdo rad kupil „rumeno pšenico in pitane voličke“ in da se hoče on o kupu sporazumeti. Če dobi od roditeljev povoljen odgovor, pripelje pozneje s seboj ženina, da obhajajo zaroko, kar se vrši navadno pozno zvečer. Ko si ženin in nevesta sežeta v roke, polije jima starejšina v znamenje stanovitnosti vina na roke, govoreč: „Bog daj srečo.“ Zunaj pred oknom pa fantje trikrat zaukajo. Posebno zanimivi in dovtipni so starejšinovi nagovori v jutro pred poroko, ko zahtevajo pred hišnimi vrati od roditeljev nevesto. Ko se jim vstop dovoli, dobodo zajutrek; po zajutreku pomagajo peti nevesti „slovne (sic! od slovó) pesni, n. pr. Zagorčevo „Nevestino slovó“, „Odpravljanje k poroki“, „Nevesta slovó jemlje“. Med pesnimi, katere pojó naši vrli Štajerci po cerkvenem pravilu pri pojedini, so nekatere narodne, druge umetne; vse nam kažejo dobrovoljnega vinskega bratca. Med zadnjimi nam posebno ugaja Orožnova: „To žlahtno vinsko kapljico — Zdaj hočemo popiti — Zavezo staro bratovsko — Želimo ponoviti“, katero zná tako lepo peti g. sodni svetovalec R. v Lj. Konec knjižice je „Godčevski katekizem“ ali uganke, katere stavijo pri pojedini in jih rešéjajo. — Kar se tiče jezika v tej knjigi — stranij ne moremo navajati, ker niso s številkami zabeležene — ni, da bi ga hvalil; mársikatera oblika bi se morala danes v letu 1884. drugače pisati. A če pomislimo, da je pisatelj priprost mlinar, moramo se čuditi, da je sploh tako pisal. „Si desint vires, tamen est laudanda vo-

luntas.“ Slednjič bodi knjižica — cena jej je samó 15 novčičev — vsakemu, kdor se hoče seznaniti s ženitovanjskimi navadami na Štajerskem, najtopleje priporočana.

K.

„Slovniške mrve.“ Ako bi naši „classični“ pisatelji hoteli slušati modre svete in dobre nauke pametnega moža in učenega jezikoslovca, priporočili bi jim Cigaletove „Slovniške mrve“ v 8. in 9. listu letošnjih „Novic“. V krepkih potezah je tu naslikanih nekoliko glavnih napak sedanjega slovenskega pisanja in kdor ima kaj dobre volje, more se mnogo naučiti iz Cigaletove izvrstne razprave.

Žarenje neba. Kdo izmed nas ni občudoval čarobne večerne in, če je zgodaj vstal, tudi jutranje zarje, ki se je minula dva meseca, decembra in janularija, prikazala skoro vsak večer in vsako jutro ter tako daljšala kratke, a lepe zimske dneve? Posebno večeri so bili krasni in privabili so mnogo sprehajalcev pod milo nebo, Kmalu po solnčnem zahodu je jelo nebo na zahodni strani rumeneti, potem bolj in bolj žareti, dokler ni gorela vsa zahodna stran, kakor v rudečem plamenu; visoka poslopja, cerkve, zlasti pa grad ljubljanskega mesta je bil obsijan, kakor od bengaličnega ognja. Ta nenavadna zarja je trajala največ pol do treh četrtij ure in še pozno v noč se je videla rudečica na nebu, kakor bi kje gorelo. Opazovalo se je pa žarenje neba ne samo pri nas, temveč kakor so časniki poročali, po vseh delih sveta. Stan živega srebra v barometru je bil ves ta čas nenavadno visok, splošnega deževja ali snega ni bilo. — Od kod ta prikazen, vprašal je marsikdo svojega tovariša, s katerim sta se sprehajala ob čarobni bliščobi, ali prijatelja v mestu, ki se peča z vremenom ali zvezdami, katere vrste ljudij v Ljubljani ni malo. Časniki so mnogo o tem pisarili, toda vsa njih znanost je bilo samó ugibanje in pri tem je tudi ostalo. Toliko je gotovo, da s tako imenovanim severnim svitom „Nordlicht“ ta prikazen nima nič opraviti, ker na magnetno iglo ves čas prav nič ni vplivala. Pisatelj teh vrstic je bil s prva tega mnenja, da tiči zemlja v repu kakega komete, ki nam sveti s svojo svetlobo, ko solnčni žarki več k nam ne sezajo; pa ker se je žarenje ponavljalo dan na dan, moral je to mnenje popustiti. Mogoče bi bilo namreč, da pride kak komet prav blizu zemlje in teče nekoliko dnij vstric nje, pa za delj časa ne moreta ostati vkupe, ker so njiju dráže preveč različne. Vprašal sem jedenkrat navadnega moža kmetškega stanu, kaj on misli o tej zarji; rekel je, da jug navzdol tišči in da se bode vreme kmalu izpremenilo. Njegove besede se sicer niso uresničile, a toliko vendar se ujema to razlaganje z onim, ki smo je čitali v časnikih, da se namreč nahaja v zgornjih vrstah atmosferinih mnogo vodenega sopara, v katerega opiraje se solnčni žarki odsevajo ter delajo to nenavadno svetlobo; jug pa prinaša vsakikrat dosti vodenih soparov, ki se potem radi izpremené v dež. Drugi so trdili, da se nahaja v zraku neskončna množica ledenih iglic, v katerih se lomijo solnčni žarki ter tako v različnih barvah prihajajo na zemljo. Tretji in sicer zelo učeni možje, kakor Helmholtz v Berlinu, sodijo tako-le: Po mnogih in močnih potresih, ki so lansko poletje na Javi, Sumatri in sosednih manjših otocih hudo razgrajali, šlo je z drugo tvarino vred tudi mnogo prahú in pepela kvišku; ta prah je ostal v zraku ter se vsled zemljinega vrtenja okoli svoje osi razpršil nad vso zemljo; zato je nebo, pravijo, najpoprej v ondotnih krajih žarelo in še le pozneje tudi po drugih delih sveta. V potrditev tega mnenja navajajo tudi to, da se je našlo nekaj pepela primešanega v snegu, ki ga je padlo malo okoli 6. janularija v nekaterih krajih. Kolikor je v tem razlaganju neverjetnega, toliko je res, da je koncem janularija nebo nehalo žareti, ko je padlo mnogo snega in dežja; ali se je pa tudi takrat našlo kaj prahú v snegu, o tem ni nobenega

poročila. Kraljeva družba „Society Royal“ v Londonu ima mnogo opazovanj iz vseh krajev sveta nabranih ter namerava izdati o žarenji neba daljšo razpravo, iz katere najbrž kaj več pozvemo.

M. Vodusek.

Archiv für slavische Philologie. Zadnji zvezek prinaša poleg drugih zanimivih stvari tudi razpravo: „Der Dialect von Cirkno (Kirchheim)“. Spisal jo je profesor J. Baudouin de Courtenay v Derptu. Gradivo za to razpravo je deloma g. profesor l. 1872. sam nabral, nekaj so mu je pa nabrali gg. občinska tajnika Janez Ržen v Cirknem in Janez Rejec v Šebreljah, Franjo Mavrič v Cirknem, sedanji goriški prof. Fr. Sedej, J. Jereb iz Otaleža i. dr. Posebno zanimivo so kakor vselej tudi ta pot sestavljene ocene in poročila o novih knjigah slovanskih. Pohvalno omenja prof. Jagič tudi razpravo našega rojaka Davorina Nemaniča v Pazinu „Čakavisch-kroatische Studien“, ter pravi, da je gospod pisatelj „ein ebenso anspruchloser wie in seinem Wissen tüchtiger Mann.“

La Save, le Danube et le Balkan. Voyage chez les Slovènes, les Croates, les Serbes et les Bulgares. Par M. L. Leger. Paris, librairie Plon 1884, 8, 275 str. Znani profesor slovanskih jezikov in literatur v Parizu, M. L. Leger, popotoval je po leti 1882. več mesecev po južnih slovanskih deželah, katere je vse prehodil od Beljaka do Carigrada, in zdaj v tej knjigi svojim francoskim rojakom opisuje socialne, politične in literarne razmere vseh štirih južnih slovanskih rodov. Že namen, katerega ima knjiga, da bi namreč seznanila Francoze z južnim slovanskim svetom, že ta namen je dostojen naše hvaležnosti in vsega našega priznavanja; a knjiga je zanimiva tudi za tega delj, ker nam na vsaki strani kaže, kakó temeljito pozna profesor Leger ves slovanski svet in njegov položaj in s kakim gorkim čutom in navdušenjem govori o slovanskih stvareh. Da je knjiga od konca do kraja pisana elegantno in zanimivo, to nam pri francoskem pisatelji, kakor je prof. Leger, ni treba še posebej poudarjati. O Slovencih piše prof. Leger v prvih dveh poglavjih, ki imata te napise: Les Slovènes. — Nomes slaves et allemands. — Lublanian. — Les langues; la presse. — Les sociétés littéraires. — La domination française en Illyrie. — Un mot de l'empereur François Ier. — Le poëte Vodnik. — Nodier et le Télégraphe illyrien. — Sympathies pour la France. — Les Slovènes et les Croates. — „Ljubljanski Zvon“, čegar naročnik je tudi prof. Leger, imenuje pisatelj „une revue littéraire, fort agréablement redigée“ (pag. 13). Opozarjamo naše pisatelje, naša uredništva in naše književne zavode, naj bi prof. Legeru redno pošiljali slovenske knjige in časopise, da bi mu bilo mogoče, kedaj kako besedo izgovoriti o nas. Njegov naslov je: M. L. Leger, 5 rue de Laval, Paris.

Društvo sv. Jeronima v Zagrebu je imelo dné 24. januarja t. l. svoj občni zbor. Iz tajnikovega in blagajnikovega poročila naj povemo to-le: Društvo šteje 6232 udov; njegovo imetje je narastlo lanskega leta za 3750 gld. ter šteje zdaj 84.389 gld.; „Danica“, t. j. društveni koledar in letopis, tiskala se je v 23.000 iztisih, pa se je že do dobrega razprodala, a ljudje so tako po njej povpraševali, da bi se je gotovo še 3000—4000 razpečalo; o ostalih knjigah je „Zvon“ že prej poročal. Mnogo starih svojih knjig je društvo l. 1883. podarilo raznim zavodom in društvom, med katerimi sta tudi dva slovenska: Bralno društvo v Podgradu je dobilo 24. Alojzijevešče v Ljubljani pa 23 knjig. Med knjigami, ki jih društvo sv. Jeronima želi v prihodnje podati hrvatskemu ljudstvu, je tudi „občna zgodovina“ in „zgodovina hrvatskega naroda“.

Češka književnost. „Athenaeum“, list za literaturo in znanstveno kritiko, jako lepo napreduje in po svoji vsebini ne zaostaja prav nič za enakimi listi

nemškimi, kakor je n. pr. „Literarisches Centralblatt“. „Athenaeum“ prinaša kritike o najrazličnejših znanostnih pojavih. Med drugim je v 3. številki prinesel kritiko o izvrstnem spisu Babnikovem „Sledovi slovenskega prava“ iz peresa prof. Hančla, ki pravi med drugim: „Priznati se mora, da se je pisatelj z veliko pridnostjo svojega posla poprijel; da dobitki njegovi niso znatni, temu je kriv predmet sam; tudi pisatelj sam se ni udal nobenim iluzijam gledé bogatosti teh dobitkov, kar spričujejo besede njegove, zapisane v uvodu in na konci dela njegovega.“ Čestitamo g. Babniku na tem priznavanju kritičnega njegovega raziskavanja. — Masaryk poroča o Miklošičevi knjigi „Subjectlose Sätze“. — Razven kritik prinaša „Athenaeum“ natančno zabeleženo vsebino vseh znamenitejših čeških, poljskih, ruskih, slovenskih (Ljublj. Zvon, Kres), hrvatskih, francoskih, nemških, angleških, španskih in drugih časopisov in mesečnikov, ako se pečajo z znanostjo. — Priporočamo izborno uređovani „Athenaeum“ vsem, ki se hočejo poučiti o napredku znanosti sploh, posebno pa pri slovenskih narodih. Za celo leto stoji list 5 gold. pri J. Ottu v Pragi.

V „Moravski bibliotéki“, katero izdava Fr. Bayer v Velikem Mezeriču pri Sasku, izšlo je novo delo plodovitega romanopisca Aloisia Jiráskaa, nazvano „Obětovaný“. Tej historični povesti je vzeto dejanje iz dobe, ko je poslednjič zablestela slava in moč „zlatega“ kralja Přemysla Otokarja II., in iz onih strašnih časov, ki so nastopili po bitvi pri Suhokrutih na Moravskem polju. Gledé tehnike je Jirásek znan mojster; v tej povesti se mu je posrečilo posebno risanje idiličnega življenja, katero živé menihi v kloštru opatoviškem. — „Matice lidu“ je izdala nedavno XVII. letnika četrto številko, ki prinaša zgodovinsko povest Ferdinanda Schulza z naslovom: „Doktor Johánek.“ Pisatelj si je izvolil posebno zanimivo dobo: predvečer husitskega gibanja, ko se je po zatemnelem obzoru že počelo bliskati in gremeti. Dejanje samó nam podaja sliko boja med češkim in nemškim življenjem, katerega zastopa in brani doktor Johánek. Ta povest je jedno najboljših del novejšé literature češke. — Turnovský, sodelavec „Pokroka“ in „Zabavnih listov“, podal je že nekatero lepo delo svojim rojakom, — omeniti hočemo le njegovega životopisa Tylovega, zgodovino gledališča češkega in spomine iz igralčevega življenja. Nedavno je zbral nekaj svojih povestij in humoresk ter jih izdal pri Hynku v Pragi z naslovom: „Povídky a humoresky“ v dveh debelih zvezkih. Dasi Turnovskega ne gre prištevati prvim češkim beletristom — za delovanje svoje na leposlovnem polju niti sam ne zahteva vencev z Olimpa —, mora se vendar priznati, da je spreten pripovednik. V omenjeni zbirki nahajamo poleg zgodovinske povesti slike iz selskega in mestnega življenja. Osobe so slikane dovolj prirodno in živo in te povesti bodo vzbujale v tistih, ki ne marajo „visokega“ stila, precéj veselosti in smeja. — t—

Poljska književnost. — Jordan je spisal novo komedijo v treh dejanjih, „Słomiany człowiek“ (= Strohmännchen), katera se je že igrala na varšavskem gledališču z velikim uspehom. Naši prelagatelji dramatičnih del hodijo tako radi po slabo robo k Nemcem; izposojati si dobrih iger od bratov Poljakov, katerim so Fredro (oče in sin), Anczyk, in v novejšem času Balucki („Gosi in goske“, „Odpri dom“ i. t. d.), Kleczewski-Zenoni, Sewer-Maciejowski („Dvoboj plemenitašev“), Jordan in drugi napisali lep repertoar dramatičnih iger, — to pri nas nobenemu, ali le redko komu, pride na misel. — Józef Kościelski je izdal v Krakovu svoje „Poezije 1861. do 1882.“ Prva serija. Ime njegovo je čitateljem sedanje literature poljske dobro znano. Ta knjižica obseza zbirko umotvorov iz dobe 21 let. Podaje nam dovršen obraz o razvoju misli in duha pesnikovega od mladeniških let do zrele moške dobe njegove.

Čim novejša je pesen, tem dovršenejša je, misel jej je jasnejša, obzor širši, čuvstvo mirnejše in globokejše. V tej zbirki nahajamo odmevov z gor, z morja, povesti srcá, balade in preloge iz najbolj poznanih pesnikov. — Glavni ton teh pesnij je lirski; vse je izdelano v dovršeni, skrbno izbrani in vedno prijetni obliki. — J. I. Kraszewskega „Wilczek i Wilzkowa“, povest iz XVIII. veka, izšla pri Gebethnerji in Wolffu v Varšavi, odlikuje se s humorom in filozofično satiro, kateri sta posebno svojstveni povestim Kraszewskega sploh. Isti pisatelj je izdal v Varšavi delce „O pracy“ (o delu), v katerem skuša priprostemu poljskemu narodu v lehki in umljivi obliki podati pravi pojem o delu in veliki ceni njegovi. — V Varšavi je izšel na novo tretji zvezek poezij Czesława in poezije Hajote. — Jan Zacharyasiewicz je izdal pri Gubrynowiczu in Schmidtu v Lvovu dve noveli: „Jedna krew“ (kri) in „Pomyłka serca“ („Zmota srca“). Obe povesti sečitata jako lehkoin zanimivo, posebno druga, katera slika ljudi in čas v dobi napoleonskih vojsk. Stil je živ in bujen, pri tem pa še naraven in prijeten. — J. Bohdan, v Parizu živeči Nestor ukrajinskih pevcev, piše o zadnjič omenjeni povesti Henryka Sienkiewicza (gl. „Ljub. Zvon“ IV. 65) v zasobnem pismu tako-le: „Povest „Ogniem i mieczem“ (Z ognjem in mečem) čitam z nedopovedno radovednostjo. Ne dá se oporekati, da je (Sienkiewicz) pripovednik in pesnik prve vrste! Koliko tvoriteljne moči je tu, kako krasna je kompozicija, viteška in ob jednem mojsterski izvedena. Kaka globočina narodnega mišljenja! kako pridno in razumno je pesnik proučil najžalostnejšo in najtemnejšo dobo zgodovinsko. Domišljija, v resnici čarovna, odseva in kaže nam prekrasen kraj, običaje, postave in značaje staroslavnihi naših vojakov . . . In kako krasna, prekrasna je ta poljščina! . . . Sveža, pestra in priprosta; neprenehoma bliskajo po njej misli, ki užigajo, in izrazi novi, kateri s svojo primernostjo vzbujajo naše začudenje. Bog daj srečo pesniku na vseh, narodu poljskemu na slavo . . .“ — Kako zelo se vse poljsko občinstvo zanima za ta roman, kaže posebno to-le: Varšavske gospé in gospice so pisale Sienkiewiczu pismo, v katerem ga prosijo, naj sklene povest za junaka in junakinjo srečno! Pesnika se ve ta prošnja najlepših žen na svetu ne bode motila; on uboga in dá se voditi samó umeteljniškemu svojemu geniju! — Zagrebški „Vienac“ je počel v hrvatskem prevodu pri našati jedno najinteresantnejših povestij Sienkiewiczjih „Na marne“ (Uzalud). Kedar se bo Slovencem podala kaka povest tega izvrstnega pripovednika? — r —

Ruska književnost. A. Pisemskij. Sočinenija. Posmertnoe polnoe izdanie. Spbg. Pod tem naslovom izhajajo zdaj zbrana dela glasovitega romanopisca, lani umršega, čegar slava se je razširila že tudi zunaj domovine njegove. Do sedaj sta izšla dva zvezka. — Zapadnoe vlijanie v novoj ruskoj literaturě. Svravniteljno istoričeskie očerki Aleksěja Veselovskago. Moskva. Članki v tej knjigi podani, bili so s prva natisnjeni v „Věstniku Evropy“ l. 1881—82; zdaj pa so bolj dopolnjeni in dovršeni. A. Veselovskij preiskuje rusko literaturo za poslednjih dveh stoletij. Že za Petra Velikega je bila v Moskvi velika nemška kolonija, ki je mnogo vplivala na tega reformatorja ruskega. Tedaj so že počeli potovati na zapad. Kar se je pod Petrom in prvimi nasledniki njegovimi stvarilo, bilo je većinoma vplivano od zapadnih literatur, nemške, francoske, angleške. Celó čisto narodna ruska literarna dela so postala po vplivu zapadnoevropskem; tako velja to o komedijah Fon-Vizina, o pesnih Krylova in o tistih možeh sploh, ki so ustvarili rusko literaturo: o Radiščevu, Najkovu, Boltinu, Karámszinu, Puškinu, Lérmontovu, Turgénevu i. t. d.; še celó Gogolj, kateri ni znal nobenega zapadnega jezika, razven nekaj italijansčine, likal se je po Puškinovem vplivu.

Druge literature o Slovanih. A. Badin, znan že po svojem delu „Un Parisien chez les Russes“, izdal je novo delo o Rusiji „Saint Pétersbourg et Moscow“, v katerem podaje tistim, ki hočejo vedeti, kaj se dan danes na Ruskem godi, podrobne vesti o cerkvi in gledališču in raznih stanovih, od najvišjega aristokrata do ubozega jamščika. — V Londonu je počel izhajati v angleškem jeziku časopis „Bohemia“, kateremu je namen braniti pravice Slovanov in slovanske. — Henryk Dziewicki, ki je že več del iz poljskega preložil na angleški jezik, izdal je pred kratkim pri Richardsonu v Londonu prevod svetovno znanega eposa Mickiewiczja: „Konrad Wallenrod.“ — V nemški prelogi je izšel nedavno roman „Kdo je kriv?“ od Aleksandra Hercena, znanega radikalnega pisatelja ruskega, ki je s svojim „Kolokolom“ toliko storil za civilizacijo na Ruskem, kakor malokdo. Ta roman je izšel v znani Reclamovi „Universal-Bibliothek-i“ št. 1807—1809. — Sloveči italijanski literat in velik prijatelj Slovanom, Angelo de Gubernatis, ustanovil je jako važne novine, v katerih se podajajo natančna poročila posebno o literaturi in umetnosti vseh omikanih narodov, naj si bodo še tako majhni. Te novine so pisane v francoskem jeziku in se kličejo „Revue internationale“. Program jim je naslednji: „Naloga naše revue bode, utrditi vezi med omikanimi narodi sploh; pisali in urejali jo bodo prvi knjižniki vseh dežel. Ljubi so nam Francozje, dasi naše stališče ni niti francosko, niti laško, ampak sploh ljudsko; roke podajamo narodom romanskim, slovanskim, germanskim, anglosaskim, skandinavskim, ogerskim in grškim. Dvakrat na mesec bode prinašala naša revue spise najboljših literatov vseh zemelj. Redni literarni dopisi dohajali bodo iz Prage, Belega grada, Sófije, St. Peterburga, Kijeva, Moskve, Varšave, Pariza, Bukurešta, Aten, Geneve, Bruselja, Lizbone, Madrida, Londona, Berlina, Dunaja, Leydena, Stokholma, Kristijanije, Kodanja, Islanda, Pešte, Carja grada, New-Yorka, Južne Amerike, Indije, Kine in Japonskega.“ Vsaka številka te „revue internationale“ ima 160 strani ter prinaša 1—2 politična članka, 1—2 noveli, literarne sestavke, pregled umetnosti, novih knjig i. t. d. Plačati je za četrto leta 7 gold. (via della Mattonada 24, Firenze). Želeti bi bilo, da se svetu tudi o nas in naši mali književnosti objavi kaj in da zmožni pisatelji naši pošljejo Gubernatisu, ako ne dovršenega sestavka, vsaj potrebnih dat. Gubernatis, ki se že dolgo trudi, vzbujati v Italijanih simpatij do Slovanov, bo stvar gotovo rad vzprejel. — Neumorno delajoči rojak naš Fr. Miklošič je predal v seji filozofično-historičnega razreda dunajske akademije znanosti v 3. dan januarja t. l. novo razpravo: „Ueber die türkischen Elemente in den südeuropäischen Sprachen“, kjer preiskuje, katere turške besede so prešle v jezike: srbski, bolgarski, grški, albanski, rumunski. Delo je preračunjeno, kakor slišimo, na 24 tiskanih pol.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: celo leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30. četrto leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamični zvezki se oddajajo po 40 kr.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levec.
Uredništvo in upravnništvo v Novih ulicah 5.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

kričali. Bili so obrazi, malo nespametni, malo blazirani in nad vse prav mogočno dolgočasni. Nekaterim se je napravljala že lisa na temenu in drobna stvarca z obrazkom, ki je komaj ušel šolski klopi, bila je odločno plešasta. Igrali so, kakor povedano, s kriččim navdušenjem, a igrali so slabo, zabavljali pri vsakem sunku na biljard ter se togotili na markêrja, da premalo piše. Bitja so bila to, katera so skrbne matere razvadile, katera se niso ničesar naučila v kratkem življenji, katera pa so sedaj, ko so imela pravico s frakom plaziti se po parketu, govorila o vsaki stvari, in sicer govorila, kakor bi Bog vé kaj vedela!

„Slaba deska to!“ kriči dolgin, na katerem je bilo najzanimiveje to, da si je česal lasé v velik rep okrog ušesa.

„Ta kêj, ta stara žlica,“ vpije tista šibka plešasta stvarca, „bil bi za gnojne vile preslab.“

„Danes bo še kak Slovenec tu!“ oglasi se tretji zaničljivo.

„Slovenska sodrga!“ srdi se oni z repi okrog ušes. O Slovencih ni nikdar drugače govoril, kakor s to psovko.

„No, lepa družba!“ dostavi tretji. Nosil je takisto rumeno laško obuvalo, da je bilo videti, kakor bi bos skakal okrog! —

Bogomir pobegne v tretjo sobo. Tu je pripravljena restavracija: mize so z rumenimi prti pokrite. Pri teh mizah preži nekoliko točajev v ponošenih frakih in umazanih kravatah. Po zraku pa se je iz bližnje kuhinje razširjal duh ogerskega guljaša, iz česar se je dalo sklepati, da se bode ta madjarska jed pri „supeji“ o polunoči prav pridno naróčala.

Dvorana, v kateri se je plesalo, je precéj visoka in obširna. Vrsta stebrov razdeljuje to plesišče v dva prostora. Od stropa visi nekoliko svečnikov, na katerih pa je tedaj gorela samó vsaka druga sveča, tako da ni bilo prave svetlobe. Ko Bogomir vstopi, šumelo je tu notri, kakor šume zvečer buče v panji. Godba, posajena visoko na galeriji, je ravno počivala, in plesalke in plesalci so se sprehajali v velikem kolo-baru po parketu ter se sladko smijali. Če si tak parček, in posebno gospodiča v fraku, iz dalje opazoval, zdelo se ti je, kakor bi se črna muha spenjala po cvetoči roži. Dekleta, kar je resnica, bila so krasna: belih polnih rok na kupe in žarečih očij na izobilje! Črne muhe v frakih pa so zaljubljeno zrle svojim plesalkam v obraz, zvijale tanka telesca, ter živo agirale z rokami, kakor bi Bog vé kaj duhovitega govorile. Prišedši bliže pa si kmalu opazil, da se ta duhovita govorica suče samó o tem, kako se gospica danes zabava, kako je danes krasno, da se bo jutri lahko dolgo spalo in da se kaj tacega samó v lukovški kazini napraviti dá, i. t. d. Sredi kolobára, pod svečnikom, na tako imenovanem otoku taborili so bolj ostareli gospodje, vdovci, zasebniki, kateri

Ivan Lapajne v Krškem

priporoča: „Praktično Metodiko“ (80 kr.), „Prvi poduk“ (60 kr.), „Prirodopis“ (56 kr.), „Fiziko in kemijo“ (60 kr.), „Zemljepis“ (26 kr.), „Geometrijo“ (24 kr.), „Malo fiziko“ (23 kr.), pisanke (100 komadov 70 kr., 80 kr., 90 kr., 1 gld. 15 kr., 1 gld. 50 kr., [s sušilnim papirjem], 2 gld. 50 kr. [za naloge] in risanke (2 gld. 20 kr. 10 komadov male oblike; 3 gld. 100 komadov velike oblike), „Domovinoslovje“ (20 kr.), „Pripovedi iz zgodovine Štajerske“ (4 kr. — 32 str.), ter naposled „Zgodovino štajerskih Slovencev“ (1 gld.), ki izide do konca l. 1884.

S K L A D B E

zložil **F. S. Vilhar.**

Prva knjiga teh skladb, koje so že dosedaj v slovanskem svetu nemalo senzacijo vzbudile, dotiskana je. Po zadržaji zanimiva je za vsacega, koji se z glasbo ali petjem bavi; ona obseza: I. samospelve, II. moške zборе, III. mešane zборе in IV. skladbe za glasovir.

Knjiga je vrlo okusno opravljena ter ima na velikem formatu 92 strani. Prodaja jo v *Ljubljani knjigarna J. Giontinijeva* po 2 gld. 40 kr.; dobi se pa tudi pri *skladatelji* samem v *Karlovci* (Hrvatska) po 2 gld. 20 kr.

„LJUBLJANSKI ZVON“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4^a pole velike osmerke obsežnih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemani:

Za celo leto	. . .	4 gld. 60 kr.
Za pol leta	. . .	2 „ 30 „
Za četrt leta	. . .	1 „ 15 „

Po vseh deželah zunaj Avstrije velja „Ljubljanski Zvon“ 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamični zvezki se dobivajo po 40 kr.

Pri podpisnem upravnistvu se dobivajo tudi te knjige:

1. „Ljubljanski Zvon“, II. tečaj (1882) nevezan po . 4 gld. — kr.
v Bonačeve platnice vezan po 5 „ — „
2. „Ljubljanski Zvon“, III. tečaj (1883) nevezan po . 4 „ — „
v Bonačeve platnice vezan po 5 „ — „
3. Rokovnjači. Historičen roman. Spisala Jos. Jurčič
in Janko Kersnik po 50 kr.
4. Valentin Stanič. Spisal Paulus po 25 kr.

Upravnistvo „Ljubljanskega Zvona“,
Ljubljana, Nove ulice, 5.

